

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Varhaiskasvatuksen opettajan täydennyskoulutus

Virve Jaakkosela
Sari Kärki

KUVITETUT LAULUT TUKENA LASTEN
MUSIIKKIKASVATUKSESSA

Opinnäytetyö
Toukokuu 2021

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Toukokuu 2021

**Varhaiskasvatuksen opettajan
täydennyskoulutus sosionomeille**

Tikkarinne 9

80200 JOENSUU

+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä(t)

Virve Jaakkosela, Sari Kärki

Nimeke

Kuvitetut laulut tukena lasten musiikkikasvatuksessa

Toimeksiantaja Lieksan kaupunki

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää päiväkodin musiikkikasvatusta ja tuoda musiikkihetkiin konkreettista apua, uutta näkökulmaa sekä ideoita. Tavoitteena oli lisätä kuvien käyttöä musiikkihetkillä. Kuvien käyttö tukee lasten oppimista, keskittymistä, kielenkehitystä ja osallisuutta yhteisillä tuokioilla. Tavoitteena oli myös kannustaa ja rohkaista kasvattajia käyttämään musiikkia monipuolisesti päiväkodin arjessa antamalla heille uutta materiaalia musiikkikasvatuksen toteuttamiseen.

Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaavana prosessimallina toimi konstruktivistinen malli. Opinnäytetyössä käytettiin tiedonhankinnan ja osallistamisen menetelminä varhaiskasvattajille suunnattua ryhmäkyselyä, kansion testausjaksoa päiväkodilla sekä palautekyselyä lapsille ja varhaiskasvattajille. Yhtenä tiedontuotannonmenetelmänä käytettiin opinnäytetyöpäiväkirjaa, joka osoittautui työn etenemisen kannalta hyödylliseksi.

Tuotoksena syntyi materiaalipankki, Kuvitetut laulut -musiikkikansio, joka jää työvälineeksi toimeksiantajana toimineelle päiväkodille. Kansiossa on 12 kuvitettua lastenlaulua ja lauluihin sopivia ideoita ja vinkkejä yhdessä lasten kanssa toteutettavaksi. Laulujen lisäksi kansio sisältää lyhyitä teoriaosuuksia musiikkikasvatuksesta ja kuvien käytöstä varhaiskasvatuksessa. Jatkossa laulujen kuvat voisivat olla eri tyylillä toteutettuja ja kuvien määrää voisi kohdentaa tarkemmin eri ikäryhmille sopiviksi.

Kieli

suomi

Sivuja 68

Liitteet 5

Liitesivumäärä 6

Asiasanat

varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, kuvallinen viestintä, lastenlaulut, toiminnallinen opinnäytetyö

THESIS
May 2021
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Authors

Virve Jaakkosela, Sari Kärki

Title

Illustrated Songs Supporting Early Childhood Music Education
Commissioned by the town of Lieksa

Abstract

Our thesis was a practice-based developing task, the goal of which was to develop musical education of a chosen nursery school by bringing concrete tools and new visions and ideas to its actual musical moments. The goal was to increase the use of pictures and encourage educators to use music comprehensively in the everyday life of the nursery school. Using pictures as a support for written and spoken language in lessons promotes children's learning, concentration, language development and participation. This was done by developing a new material, which was intended to be used in the actual musical moments.

The guideline for our practice-based process came from the constructivist model. A preliminary group questionnaire, an actual test phase of the developed material and a feedback questionnaire for the educators and the children were used to acquire sufficient information and help the educators to participate the process. We also used a thesis-diary as a method for producing information and it proved to be a very useful tool, aiding the process to go forward.

As result for our research, a material bank was developed. It consists of an Illustrated Music-Folder, which was given to the nursery school that ordered it. The folder contains 12 illustrated children's songs and ideas or suggestions, which the educators can use with children. In the folder there are also short theory sections for music education and for using pictures in early childhood education. In the future, the amount of the song illustrations could be more age-specified and done using various styles.

Language

Finnish

Pages 68

Appendices 5

Pages of Appendices 6

Keywords

early childhood education, music education, picture communication, children's songs, practice-based thesis

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tavoitteellinen varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	8
2.2	Tuen tarve varhaiskasvatuksessa.....	10
2.3	Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa musiikin keinoin.....	12
3	Musiikkitoiminnan lähtökohdat	16
3.1	Musiikkikasvatuksen tavoitteet varhaiskasvatuksessa.....	19
3.2	Musiikki lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukena	20
3.3	Musiikin merkitys lapsen kielenkehityksessä	22
3.4	Musiikkitoiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksen arjessa	23
3.5	Musiikkikasvatuksen työtavat, elementit ja osallisuus.....	26
4	Kuvien käyttö varhaiskasvatuksessa	28
4.1	Kuvat apuna itsensä ilmaisuun ja toisten ymmärtämiseen	29
4.2	Ajan, paikan ja toiminnan jäsentäminen kuvien avulla.....	30
4.3	Kuvitetut laulut musiikkikasvatuksessa	31
5	Aiempiä tutkimuksia ja opinnäytetöitä	32
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	34
6.1	Toimeksiantaja.....	34
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	35
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	36
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	36
7.2	Tiedon tuotannon menetelmät	37
7.3	Osallistamisen menetelmät.....	40
7.4	Arviointimenetelmät	41
8	Opinnäytetyön prosessi	42
8.1	Aloitus- ja suunnitteluvaihe	43
8.2	Esivaihe	44
8.3	Työstövaihe eli käytännön toteutus.....	45
8.4	Tarkistusvaihe ja arviointi	49
8.5	Viimeistelyvaihe	51
9	Valmis tuotos	53
10	Pohdinta.....	56
10.1	Johtopäätökset	57
10.2	Luotettavuus ja eettisyys	59
10.3	Ammatillinen kasvu.....	61
10.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet.....	63
	Lähteet.....	65

Liitteet

Liite 1	Saatekirje ja lupakysely varhaiskasvattajille
Liite 2	Varhaiskasvattajille lähetettävä kyselylomake
Liite 3	Lupalomake lasten huoltajille
Liite 4	Varhaiskasvatuksen henkilökunnalta pyydetty palaute
Liite 5	Lapsilta pyydetty palaute

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lapsen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen sekä kehollisen ilmaisun kehittymistä eri ilmaisun muotoja yhdistellen. Ilmaiseminen ja sen kokeminen edistää lapsen oppimisedellytyksiä ja sosiaalisia taitoja. Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. (Opetushallitus 2018, 42–43.) Musiikin merkitykset liittyvät lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen sekä hyvinvoinnin tukemiseen. Musiikki voi toimia välineenä kontaktin syntymiselle, itseilmaisulle, vastavuoroiselle vuorovaikutukselle, motivaatiolle tai onnistumisen kokemuksille. Tietoisella ja tavoitteellisella musiikkikasvatuksella voidaan kehittää lapsen koko minäkuva ja identiteettiä. Musiikkia voidaan pitää kasvatuksellisena voimavarana, jossa yhdistyy onnistumisen ja osallistumisen riemu. (Luukkala & Grahn 2018, 12–13.)

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö ja toimeksiantajana toimii lieksalainen päiväkotitoiminta. Halusimme opinnäytetyömme olevan työelämälähtöinen, käytännönläheinen ja toiminnallinen sekä meidän omiin vahvuksiimme ja kiinnostuksen kohteisiimme pohjautuva. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää päiväkodin musiikkikasvatusta ja tuoda musiikkihetkiin konkreettista apua sekä uusia näkökulmia ja ideoita. Tavoitteena oli lisätä kuvien käyttöä musiikkihetkillä. Kuvien käyttö tukee lasten oppimista, keskittymistä, kielenkehitystä ja osallisuutta yhteisillä tuokioilla. Tavoitteena oli myös kannustaa ja rohkaista kasvattajia käyttämään musiikkia monipuolisesti päiväkodin arjessa antamalla heille uutta materiaalia musiikkikasvatuksen toteuttamiseen.

Opinnäytetyön aihe, lastenlaulujen kuvittaminen, kumpusi aidosta tarpeesta toimeksiantajana toimineessa päiväkodissa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi materiaalipankki, Kuvitetut laulut -musiikkikansio, joka sisältää valmiiksi kuvitettuja lastenlauluja toimintaideoineen. Yksi päiväkodin 3–5-vuotiaiden ryhmistä testasi kansion käytettävyyttä, ja lapset sekä varhaiskasvattajat pääsivät osallistumaan kansion sisällön suunnitteluun ja arviointiin.

2 Tavoitteellinen varhaiskasvatus

Lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta, mutta varhaiskasvatus on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Sen tehtävä yhteiskunnallisena palveluna on täydentää ja tukea huoltajia kasvatustyössä ja osallistua vastata lasten hyvinvoinnista sekä mahdollistaa vanhempien osallistumisen työelämään ja opiskeluun. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Se on myös lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatus auttaa vahvistamaan osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoina ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. (Opetushallitus 2018, 8, 14, 17.)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka muodostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamasta kokonaisuudesta. Erityisesti tässä kokonaisuudessa painotetaan pedagogiikkaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§.) Pedagogiikalla tarkoitetaan tieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tähtää lasten hyvinvointiin ja oppimiseen (Opetushallitus 2018, 7–8, 76). Pedagogiikan korostaminen tuo esille varhaiskasvatustyön keskeistä roolia osana läpi elämän jatkuvaa oppimista ja kasvua. Lapsuus tulisi nähdä arvokkaana ajanjaksona, ei vain välivaiheena matkalla aikuisuuteen. (Ahonen 2017, 28.)

Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperusta on laaja. Arvot ja uskomukset ohjaavat kaikkea toimintaamme. Koska kasvattajat toimivat lapsille niin sanotusti peileinä, tulee kasvattajien olla tietoisia ja käsitellä omia arvojaan mahdollisimman rehellisesti. Arvojen tietoinen säännöllinen tarkastelu on tärkeää, jottei vahingossa tule siirtäneeksi omia stereotypioitaan tai uskomuksiaan eteenpäin. (Ahonen 2017, 29–31.) Varhaiskasvatus on toimintaa, jossa kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muuttavat muotoaan ja uudistuvat. Tärkeänä tavoitteena on kulttuuriperinnön, arvojen ja traditioiden siirtäminen seuraavalle sukupolvelle.

Kasvatuksen keinoin opetetaan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja sisivistystehtävänä on ohjata lapsia havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Kasvatuksen avulla tuetaan lasta käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi. (Opetushallitus 2018, 23.)

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys (Opetushallitus 2018, 23). Varhaiskasvatussuunnitelman oppimiskäsitys perustuu näkemykseen, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana. Lapsella on kyky ajatella itse ja ilmaista mielipiteitään. Ratkaisevaa kuitenkin on, että lapsi tulee paitsi kuulluksi myös ymmärretyksi. (Ahonen 2017, 33–34.) Lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita ja ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon niin lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet kuin yksilölliset tuen tarpeet. Opetuksen perustana käytetään myös oppimisympäristöille, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetettuja tavoitteita. (Opetushallitus 2018, 23.)

Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamassa kokonaisuudessa hoito nähdään fyysisistä perustarpeista huolehtimisena ja tunnepohjaisena välittämisenä. Lapsen tulee tuntea itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi, ja vuorovaikutussuhteiden tulee olla vastavuoroisia ja kunnioittavia. (Opetushallitus 2018, 23.) Varhaiskasvatuksen usein kiireisessäkin arjessa on helpompaa huomioida sellaiset lapset, jotka ilmaisevat itseään kielellisesti hyvin. Haasteena onkin ottaa huomioon ne lapset, joiden kielellinen kehitys ei syystä tai toisesta ole samalla tasolla kuin ikätovereillaan. Verbaalisen viestinnän sijaan korostuu nonverbaalinen viestintä: eleet, ilmeet ja kehonasennot. Näiden havainnointi edellyttää kasvattajilta herkkyyttä ja viitseliäisyyttä. (Ahonen 2017, 34.) Myönteinen kosketus ja läheisyys ovat hyvä perusta hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäiset rutiinit, kuten ruokailu ja lepo, kuuluvat lapsen päivään. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan monia eri asioita, kuten vuorovaikutustaitoja ja itsestä huolehtimisen taitoja. Lapsen ikä huomioiden hänen tarpeitaan lähestytään aina kasvatuksen, opetuksen ja hoivan kolminaisuuden näkökulmasta, mutta näkökulmat painottuvat eri tavoin eri-ikäisten

lasten toiminnassa ja varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa. (Opetushallitus 2018, 23.)

Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapset osallistuvat esiopetukseen, joka on maksutonta opetusta. Esiopetusta järjestetään päiväkodissa, koulussa tai muussa siihen soveltuvassa paikassa. Sen keskeisenä tehtävänä nähdään lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksien vahvistaminen. Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus yhdessä muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. (Opetushallitus 2014, 12.)

Varhaiskasvatuslaissa määritellään tavoitteeksi mm. edistää iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatus tukee oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Se mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia lapsen leikin, liikkumisen ja monipuolisen pedagogisen toiminnan avulla ja antaa lapselle kehittävän ja turvallisen kasvuympäristön. Varhaiskasvatuksen avulla voidaan selvittää lapsen yksilöllisen tuen tarvetta ja järjestää tarvittavaa tukea. Tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja osallistaa lapsi vaikuttamaan asioihin, jotka koskevat häntä itseään. Tavoitteena on myös ohjata lasta eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Yhteistyö lapsen sekä hänen vanhempiensa kanssa johtaa toivottavasti tasapainoiseen kehitykseen sekä tukee huoltajia kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§.)

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka tarkoituksena on edistää yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maassa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 21§). Sen mukaan laaditaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat sekä toteutetaan varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatustalaki, joka määrittää lapsen oikeuden varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki ja -asetus, on osa varhaiskasvatusta ja sitä ohjaavat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Opetushallitus 2018, 7.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on taata yhdenvertaiset edellytykset kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle kaikille varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmiportainen ja se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2018, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisimmät sisällöt, määräykset varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen huoltajien välisestä yhteistyöstä sekä monialaisesta yhteistyöstä eri ammattiryhmien kesken (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 21§).

Ilmaisun monet muodot, johon myöhemmin työssämme viitataan, kuuluvat varhaiskasvatuksessa oppimisen alueisiin. Oppimisen alueet on laadittu pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen avuksi, ja ne löytyvät Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2018. Ne kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä ja ohjaavat käytännön työtä. Oppimisen alueita ei ole tarkoitus toteuttaa irrallisina kokonaisuuksina, vaan aihepiirejä yhdistellen ja soveltaen lasten omien mielenkiinnon kohteiden mukaan. Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi, jotka ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Aihepiirit voivat nousta esille lasten leikeistä, saduista tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista. (Opetushallitus 2018, 40.)

2.2 Tuen tarve varhaiskasvatuksessa

Kaikki lapset tarvitsevat aikuisten tukea kehitykseensä ja oppimiseensa, mutta joillakin lapsilla tuen tarpeen määrä on muita suurempi. Varhaiskasvatuksen rooli tuen tarpeen havaitsemisessa on tärkeä, sillä havaitut haasteet eivät ennätä pahentua kohtuuttoman suuriksi, jos niihin puututaan tarpeeksi ajoissa. Kun lapsen kehitystä ja oppimista voidaan tukea oikealla tavalla, mahdollistuu lapsen toiminta muun ryhmän mukana. (Ahonen 2017, 156.) Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä tukea lasten oppimisen edellytyksiä. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien kasvattajien tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää taroituksenmukaista tukea hänelle. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§.) Varhaiskasvatuksessa jokaisen lapsen kehitystä ja oppimista pyritään tukemaan yksilöllisesti lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki jatkuu johdonmukaisesti läpi varhaiskasvatuksen, eikä siihen tule katkoja lapsen siirtyessä esiopetukseen. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen käytännöt eri toimintamuodoissa. (Opetushallitus 2018, 54, 58.)

Lieksan varhaiskasvatuksessa käytetään lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä tuen kolmiportaista mallia. Tuki voi tarpeen mukaan muuttua yleisen -, tehostetun - ja erityisen tuen välillä. Kehityksen ja oppimisen tuki luodaan muokkaamalla ryhmän toimintatapoja, toiminnan sisältöjä, oppimisympäristöä tai henkilöstöjärjestelyjä lapsiryhmän tarpeita vastaaviksi. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yleinen tuki kuuluu kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille. Siinä huomioidaan lasten yksilölliset erot kehityksessä, oppimisessa, temperamentissa ja kiinnostuksen kohteissa. Yleisen tuen antaminen on kaikkien kasvattajien tehtävä ja se kuuluu jokapäiväiseen varhaiskasvatuksen toimintaan. (Lieksan kaupunki 2018, 86–87.)

Kun yleisen tuen ei katsota riittävän lapselle, tarvitaan tehostetumpaa tukea. Sitä järjestetään lapselle, joka tarvitsee yksilöllistä tukea usealla kehityksen osa-alueella ja tuen tarve on pitkäaikainen. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen muodot,

mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään ja toteutetaan vahvempana ja säännöllisempänä pidemmän aikaa. Erityisestä tuesta on kyse puolestaan silloin, kun lapsen kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei muuten toteudu riittävästi. Kyse on kokoaikaisen, jatkuvan ja yksilöllisen tuen tarpeesta. Tuen tarvetta voi olla useammalla kehityksen osa-alueella tai jollakin yksittäisellä alueella tuen tarve on erittäin suuri. Erityisen tuen edellytykset täytyvät esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi, kehityksen viivästymän tai tunne-elämän häiriöiden vuoksi. (Lieksan kaupunki 2018, 87.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan selkeästi, miten lapsen tuen tarpeeseen vastataan, millaisia toimintatapoja otetaan käyttöön ja miten vastuu eri työntekijöille jakautuu. Jos tuen tarvetta on paljon, on tärkeää pohtia, miten lasta tuetaan säännöllisesti osana muuta varhaiskasvatuksen arkea ja hyötykö lapsi lisäksi esimerkiksi jostakin terapiasta. Ensisijaisesti lapsen tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan osana ryhmän yhteistä toimintaa. Lasten erilaiset tarpeet huomioidaan jo ryhmän toimintaa suunniteltaessa, ja silloin voidaan huomioida, miten erilaisia pienryhmiä muodostetaan, millaisia toimintatapoja tai välineitä käytetään ja kuka tai ketkä toimintaa ohjaavat. (Ahonen 2017, 157–158.)

Kuten jo aiemmin mainittiin, kaikki lapset tarvitsevat aikuisten tukea kehitykseensä ja oppimiseensa (Ahonen 2017, 156). Esimerkiksi puheen ja kielen kehityksen häiriöt ovat suhteellisen yleisiä, sillä eri tutkimusten mukaan 3–7 % lapsista kärsii ainakin lievistä puheen ja kielen kehityksen häiriöistä (Huttunen & Jalanko 2021). Kielenkehityksen vaikeuksien yleisyyden vuoksi varhaiskasvatuksessa on jo paljon kokemusta kielihäiriöisten lasten tukemisesta. Päiväkodin toiminta ja oppimisympäristöt tulee suunnitella niin, että ne tukevat sekä kielihäiriöisten että muiden lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Kielen oppimisen häiriöistä kärsivää lasta voidaan tukea muun muassa ottamalla käyttöön puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja, henkilöstön tietoisella huomioinnilla omaan kielelliseen ilmaisuun, panostamalla riittävän rauhalliseen ja hälyttömään ääniympäristöön sekä tarjoamalla lapselle yksilöllisten tarpeiden mukaan suunniteltuja kielellisiä virikkeitä. (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 171, 174–175.)

2.3 Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa musiikin keinoin

Varhais- ja esiopetussuunnitelmien lähtökohtana on kehittää lapsen laaja-alaista osaamista. Se on tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuus. (Opetushallitus 2018, 23.) Toisaalta laaja-alaista osaamista voisi kutsua luovaksi ja kriittiseksi tavaksi soveltaa käytäntöön uusia tietoja ja taitoja. Kasvaminen ja oppiminen nähdään elinikäisenä matkana, jossa itse matka on päämäärää tärkeämpi. (Ahonen 2017, 44–45.) Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. (Opetushallitus 2018, 23–24.) Musiikkikasvatus puolestaan liittyy laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen jo varhaislapsuudessa. Puhutaan musiikin avulla oppimisesta tai ihmisenä kasvamisesta. Musiikki liittyy varhaiskasvatuksessa niin arjen toimintoihin sekä vuorovaikutukseen kuin eri teemojen opiskeluun. (Ruokonen 2016, 66.)

Laadukas pedagoginen toiminta luo pohjan lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Se toteutuu lasten ja kasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Kun puhutaan laadukkaasta pedagogiikasta, edellyttää se suunnitelmallista dokumentointia, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaja-alainen oppiminen jaetaan viiteen toisiinsa liittyvään osa-alueeseen: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2018, 24–25, 36–37.)

Jotta **ajattelu ja oppimisen taidot** voisivat kehittyä, tarvitaan vuorovaikutusta muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Lapset tarvitsevat monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia ja mahdollisuuksia käyttää omaa mielikuvitustaan ja luovuuttaan erilaisissa leikeissä. Lapsia tulee rohkaista niin kysymään kuin kyseenalaistamaan näkemäänsä, heitä tulee kannustaa sinnikkyuteen ja keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Lapsia autetaan tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja luottamaan omiin kykyihinsä. (Opetushallitus 2018, 24–25.) Lapsia kannustetaan

kyseenalaistamaan, mutta varhaiskasvattajan on hyvä pohtia jo etukäteen, miten hän suhtautuu siihen, jos lapset alkavat kyseenalaistamiseen esimerkiksi ryhmän sääntöjä, toimintaohjeita tai tehtävänratkaisua. Tällöin on hyvä hetki lähteä etsimään ratkaisua asiaan yhdessä lapsen kanssa. (Ahonen 2017, 48.)

Jotta ajattelun ja oppimisen taidot musiikissa kehittyisivät, tarvitaan siihen vuorovaikutusta musiikin kanssa sekä musiikin tutkimista. Musiikillisen tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät lapsilta luovaa ajattelua. Ne muodostavat perustan musiikilliselle osaamiselle ja mielenkiinnolle. Lorut, riimirunot, laulaminen ja leikki soittamisen kanssa tukevat lapsen muistin ja mielikuvituksen kehittymistä ja luovaa ajattelua. Lapsen kyky oivaltaa ja oppia kehittyy, kun musiikilliseen leikkiin sisällytetään kuvittelu- ja sääntöleikkien elementtejä. Lapsia kannustetaan kokeilemaan uusia oppimisen tapoja ja toimimista eri aistein. Onnistumisista iloitaan yhdessä ja uusien asioiden oppimisessa kannustetaan lannistumatta. Musiikillista toimintaa voidaan myös dokumentoida. Dokumentoinnin keinoin annetaan lapsille mahdollisuus havainnoida itseään: kuulla ääntään, katsoa kehoaan ja saada siitä positiivista palautetta. (Ruokonen 2016, 67.)

Laki velvoittaa antamaan kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti paljon moninaisemmassa maailmassa kuin ennen. **Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu** -osa-alueessa tuetaan lasten sosiaalisia taitoja, harjoitellaan taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä opetellaan pohtimaan omia arvoja ja asenteita. Jotta voisi luontevasti toimia erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa, edellyttää se sekä oman että muiden taustojen ymmärtämistä kuin kunnioittamista. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Lasten kanssa harjoitellaan toisen asemaan asettumista, asioiden tarkastelua eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Lapsia tulee tukea kulttuuri-identiteetin vahvistamisessa ja varhaiskasvatuksessa saadut

kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omak-
sua ja muuttaa kulttuuria. (Opetushallitus 2018, 25.)

Ruokosen mukaan kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu kehittyvät luonnollisesti musiikin parissa. Yksi musiikillisen oppimisen perusasioita on kuun-
telutaidon kehittämien. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää erilaisia musiikki-
tyylejä ja kulttuureja tai erilaisia tulkintoja musiikista kuuluu kulttuurisensitiivisen
vuorovaikutuksen perusteisiin. Yhdessä musisointi luo luonnolliset puitteet yh-
teistyötaitojen kehittämiseksi ja yhteiset musiikkileikit, lauluhetket ja projektit tar-
joavat mahdollisuuksia yhteistoimintaan erilaisten ihmisten kanssa. Kulttuuriseen
osaamiseen liittyy avoimuus sekä oman ja toisten kulttuuriperinnön, kielen, mu-
siikin ja tapojen arvostaminen. (Ruokonen 2016, 67.)

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot -osa-alueessa keskitytään lasten hyvin-
vointiin, terveyteen ja turvallisuuteen sekä ohjataan lapsia tekemään kestävän
elämäntavan mukaisia valintoja. Lapsia tuetaan itsenäisyyden asteittaiseen li-
sääntymiseen ja heidän kanssaan käsitellään levon, ravinnon, liikunnan ja mielen
hyvinvoinnin merkitystä sekä autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.
(Opetushallitus 2018, 25–26.) Tunnetaitojen tukeminen on yksi varhaiskasvatuk-
sen keskeisistä tavoitteista, sillä tunnetaidot vaikuttavat kaikkeen toimintaamme
kaiken aikaa. Tunnetaitojen ansiosta lapselle mahdollistuu kyky säädellä käyttäy-
tymistään. Tunnetaitoja ei voi harjoitella vain yksittäisillä tuokioilla, vaan ne tulee
olla osana yhteistä toimintaa. (Ahonen 2017, 53.)

Musiikin keinoin lapsille opetetaan tervettä äänenkäyttöä ja kiinnitetään huomiota
kuuloaistin vaalimiseen ja sopivaan äänenvoimakkuuteen musisoidessa tai muu-
ten ääntä käytettäessä. Lapset oppivat pitämään huolta soittimista ja käsittele-
mään niitä oikein. Musiikki voi liittyä rytmittämään arkipäivän tapahtumia esimer-
kiksi aamulaulun keinoin, laululla tai lorulla ennen ruokailua ja lepo hetken musii-
kissa. Ulkoiluun puolestaan kuuluvat niin liikuntaleikit kuin erilaiset laulu- ja lorut-
teluleikit. (Ruokonen 2016, 68.)

Varhaiskasvatuksen laaja-alaiseen osaamiseen kuuluu **monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen**. Ne edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Tieto- ja viestintäteknologiaa tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja, jossa erilaiset tekstit voivat olla niin kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa kuin digitaalisessa muodossa. Lukutaitoon sisältyy kuvanlukutaitoa, numeerista lukutaitoa, medialukutaitoa ja peruslukutaitoa. (Opetushallitus 2018, 26.) Varhaiskasvatuspäivän arjessa tämä laaja-alaisen osaamisen alue näkyy tieto- ja viestintäteknologian laitteiden hyödyntämisenä sekä laitteiden käyttämiseen opastamisena, oppimista tukevilla sovelluksilla ja peleillä sekä digitaalisena dokumentointina. Lasten kanssa hyödynnetään heille soveltuvia kulttuuripalveluja. (Ahonen 2017, 56.)

Musiikki on viestinnän väline ja monilukutaito liittyy olennaisesti ajattelun ja viestinnän taitoihin. Se on kykyä tulkita ja tuottaa viestejä, mutta myös taitoa hankkia, muokata, esittää ja arvioida erilaisten symbolijärjestelmien tai niiden yhdistelmien avulla tuotettuja viestejä. Viestit voivat olla kuvallisia, sanallisia, numeerisia tai musiikillisia merkkejä. Monilukutaito sisältää niin kyvyn lukea kirjoitusta, numeroita, kuvia kuin nuottisymboleja, mutta myös mediaa eri muodoissaan. Musiikillisten alkeissymbolien tutkiminen ja musiikillisten viestien tuottaminen tukevat monilukutaidon oppimista. Musiikillinen maailma avautuu lapsen oppiessa musiikillisia symboleja. (Ruokonen 2016, 68.)

Musiikin oppimisympäristöt monipuolistuvat ja erilaiset teknologiset laitteet sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen kuuluvat melkein jokaisen kodin arkeen. Musiikkiteknologisia sovelluksia, oppimispelejä ja luovan musiikin tuottamisen ympäristöjä on paljon, samoin kuin mahdollisuuksia kuulla ja tallentaa musiikkia. Digitaalisessa mediatulvassa lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta. Uusien sovellusten mahdollisuudet ovat melkein rajattomat ja niitä oikein hyödyntämällä voidaan edistää lasten luovan tuottamisen ja yhteistoiminnan taitoja niin, että teknologiset välineet otetaan yhdeksi osaksi musiikkivälineistöä. (Ruokonen 2016, 68–69.)

Varhaiskasvatustalaki (540/2018, 3§) velvoittaa varmistamaan lapsen mahdollisuudet päästä osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa viimeisenä laaja-alaisen osaamisen alueena mainitaan **osallistuminen ja vaikuttaminen**. Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi ja olla osallisena omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Nämä edellyttävät taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta näiden periaatteiden toteutumisesta, tuetaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen tarvittavia taitoja sekä kannustetaan oma-aloitteisuuteen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän mielipiteidensä kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Samalla opetellaan vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. (Opetushallitus 2018, 26).

Musiikillisessa toiminnassa lasta kannustetaan yhteiseen musiikilliseen toimintaan niin laulaen, soittaen, säveltäen, liikkuen, tanssien, dramatisoiden tai muilla ilmaisun tavoin. Osallisuus ja kuulluksi tuleminen toteutuu musiikkikasvatuksessa luonnollisella tavalla: yhteissoitot, soolot ja omat kappalevalinnat vahvistavat osallisuuden kokemusta. Musiikillista toimintaa dokumentoidaan ja arvioidaan lasten kanssa, ja musiikillisia tuotoksia myös jaetaan esimerkiksi lasten huoltajille erilaisten juhlien yhteydessä. Yhteistoiminnan sääntöjä ja yhdessä toimimista ja vaikuttamista opitaan, kun lapset saavat olla mukana suunnittelemassa yhteisiä projekteja. (Ruokonen 2016, 69.)

3 Musiikkitoiminnan lähtökohdat

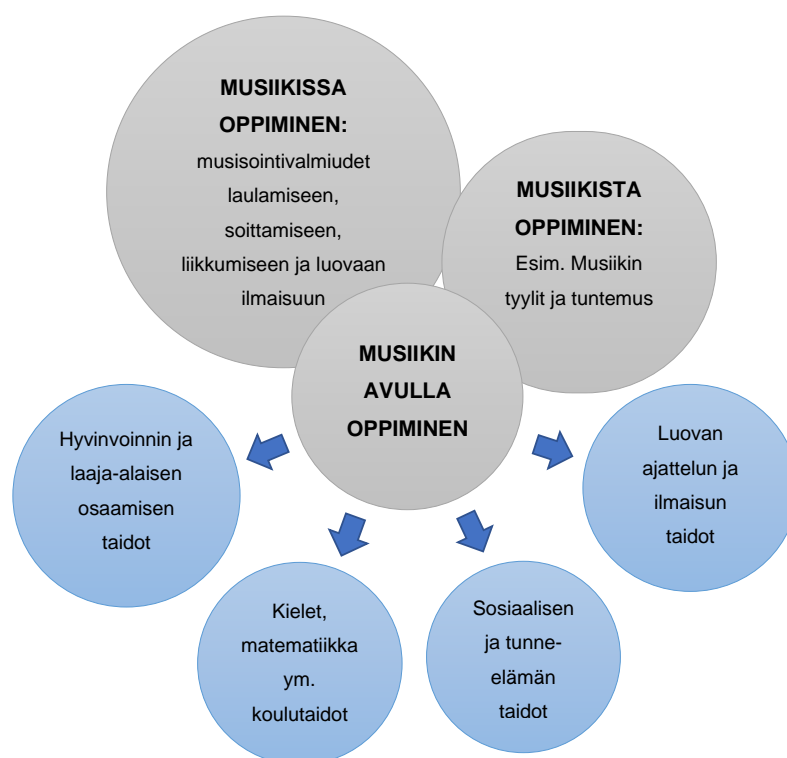
Musiikki yhdistää ihmisiä. Sen avulla voidaan lisätä hyvinvointia, saada positiivisia kokemuksia ja lisää voimavaroja. Musiikillinen toiminta antaa mahdollisuuden oppia vuorovaikutuksesta, itsestämme ja toisistamme. Musiikkia voi hyödyntää monin tavoin: kuuntelemalla, kokemalla, laulamalla, soittamalla ja sen mukana liikkumalla. Yhdessä musisointi tai musiikin herättämän kokemuksen jakaminen liittävät meitä toisiimme erityisellä tavalla. Musiikin avulla voidaan luoda yhteyksiä

myös silloin, kun sanallinen kommunikaatio ei ole mahdollista. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset vahvistuvat musiikkitoiminnassa. Kaikki ihmiset eivät koe musiikkia samalla tavalla, eivätkä esimerkiksi halua laulaa tai soittaa yhdessä. Musiikkituokion osalliseksi pääsemiseen ei kuitenkaan tarvitse laulu- tai soittotaitoa, ryhmään voi tuntea kuuluvansa muillakin tavoin. (Huhtinen-Hildén 2019, 21, 24, 28–29.)

Jokaisella lapsella on oikeus musiikkiin. Ympäristön tarjoamilla musiikillisilla viirikkeillä on suuri merkitys lapsen kiinnostuksen ja oppimisen edistämiseksi. Musiikillista hahmotuskykyä voidaan harjoittaa läpi elämän, mutta varsinkin varhaislapsuudessa sillä on merkitystä esimerkiksi lukemaan oppimisessa ja opitun jäsentämisessä. Myös käsitys omasta musikaalisuudesta liittyy vahvasti minäkuvaan. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017a, 15–18.)

Aikuinen antaa esimerkkiä lapsille niin musiikista kuin hiljaisuudesta nauttimiseen. Kun aikuisen korvat herkistyvät hiljaisuuden, kauniin musiikin ja erilaisten äänien äärellä, säilyy myös lapsella herkkyys kuunnella ja havainnoida ympäristön ääniä. (Ruokonen 2001, 120.) Äänistä nauttiminen ja niiden kanssa leikkely ovat kaikkien ulottuvilla iästä riippumatta. Lasten kanssa työskennellessä on hyvä mahdollistaa elinikäinen herkkyys äänille, musiikille ja luovuudelle. Äänimaailma ympärillämme tarjoaa kiinnostavia kokemuksia, jolloin samalla tulemme keskittyneeksi juuri tähän hetkeen, yhteiseen toimintaan ja toisiimme. (Huhtinen-Hildén 2019, 40.)

Laadukkaaseen pedagogiseen toimintaan kuuluu monipuolisesti oppimisen alueiden hyödyntäminen, suunnitelmallinen dokumentointi ja arviointi sekä toiminnan kehittäminen. Musiikkia on kaikkialla ja sitä voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa hyvin kokonaisvaltaisesti ja pedagogisesti. (Ruokonen 2011a, 122–123.) Oppimista voi tapahtua musiikissa, musiikista ja musiikin avulla (Kuvio 1) (Ruokonen 2016, 14–15). Oppimista tapahtuu sille järjestetyssä tilanteessa sekä vapaissa ja spontaaneissa ympäristöissä. Musiikkia voidaan hyödyntää hyvinvoinnin tukena monenlaisissa eri tilanteissa. (Huhtinen-Hildén 2019, 40.)

Kuvio 1. Musiikin oppimisen kolme osatekijää: musiikissa oppiminen, musiikista oppiminen ja musiikin avulla oppiminen (mukaillen Ruokonen 2016, 15).

On muistettava kuitenkin aina, että varhaiskasvatuksessa lapsen kannustaminen ja havainnoiminen musiikkitoiminnassa on aina musiikillisten kykyjen arviointia tärkeämpää (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017a, 15). Musiikkileikit ja laulut ovat oiva tapa avata musiikillista oppimista rytmeineen, melodioineen ja musiikillisine rakenteineen. Silti tärkeintä on keskittyä musisoimisen iloon, leikinomaiseen toimintaan ja lapsista kumpuavan luovuuden tukemiseen. (Huhtinen-Hildén 2019, 39.) Musiikin merkitys oppimisen, sosiaalisten taitojen ja myönteisen minäkuvan tukijana on mainittu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lapsille tulee antaa kokemuksia musiikin tekemisestä, kokemisesta ja esiintymisestä. (Opetushallitus 2018, 42–43.)

3.1 Musiikkikasvatuksen tavoitteet varhaiskasvatuksessa

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja positiivista suhdetta musiikkiin. Lähtökohtana ovat lapsilähtöinen, lapsen osallisuutta korostava pedagogiikka. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lasten mielenkiinnon kohteet, ympäristö, jossa lapsi kasvaa ja ympäristössä esiintyvät ilmiöt. Toiminta tulee olla tavoitteellista, mutta oppiminen tapahtuu ilon, leikin ja positiivisten kokemusten kautta. (Piispanen 2019, 12; Ruokonen 2011a, 122–123.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteita ovat musiikillisten elämysten, taitojen ja valmiuksien tarjoaminen lapsille. Samalla heille tarjotaan virikkeitä elinikäisen musiikkiharrastuksen syntymiselle. Varhaisiän musiikkikasvatus tukee lasten itseilmaisun ja luovuuden kehittymistä. Musiikkikasvatuksen avulla voidaan tukea myös lasten emotionaalista, sosiaalista, kognitiivista kuin motoristakin kehitystä. (Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2021.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettavassa musiikkikasvatuksessa pyritään siihen, että lapsilla on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin sekä onnistumisen ja oppimisen kokemuksiin. Se antaa mahdollisuuksia erilaisille tunnekokemuksille ja ajatteluprosesseille. Musiikillinen oppimisympäristö auttaa lasta kuuntelemaan, kehittämään ja se rohkaisee itseilmasuun. Musiikkikasvatuksella tuetaan lapsen kokonaiskehitystä sekä edistetään oppimisedellytyksiä. (Ruokonen 2009, 22.)

Musiikki kuuluu hyvin olennaisesti varhaiskasvatuksen sisältöalueisiin ja luo samalla perustaa alkuopetuksen musiikin opetuksen tavoitteille (Ruokonen 2001, 121). Päiväkodissa järjestettävään musiikkitoimintaan ja -kasvatukseen on määritelty tavoitteet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Musiikki on yksi ilmaisun muodoista ja kuuluu varhaiskasvatussuunnitelmassa ilmaisun monet muodot sisältökokonaisuuteen. (Piispanen 2019, 13). Varhaiskasvatuksessa tuetaan tavoitteellisesti lapsen musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä. Lapsen ilmaisulle on luonteenomaista näiden eri muotojen luova yhdisteleminen ja kokonaisvaltaisuus. Lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä ilmaisun taitoja harjoittelemalla, jolloin heidän ajattelunsa ja oppimisen taitonsa kehittyvät. Nämä ilmaisun eri muodot tarjoavat lasta puhuttelevalla

ja innostavalla tavalla keinoja kokea ja hahmottaa ympäröivää maailmaa. Ilmaisun eri muodoissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekeminen ja niiden dokumentointi. Lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja yhteisille luoville tapahtumille annetaan aikaa ja tilaa. (Opetushallitus 2018, 42–43.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisiä kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lasten kanssa tulee laulella, loruilla, soitella ja kokeilla erilaisia soittimia sekä kuunnella musiikkia ja liikkua sen mukana. Musiikkileikkien kautta tutustutaan mm. perussykkeeseen, sanarytmeihin ja kehonsoittimiin. Lapsia rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön, jonka avulla opetellaan ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita. Näiden tunteiden ilmaisemiseen voidaan ottaa avuksi kuvallista, kehollista tai sanallista ilmaisua. Musiikin avulla lapsi pääsee myös tutustumaan kulttuuriperintöömme ja erilaisiin ilmaisun tapoihin. Lasten valmiudet hahmottaa ääniympäristöä sekä musiikillisiä elementtejä kuten soitinväriä, tasoa tai voimakkuutta kehittyvät leikinomaisen toiminnan kautta. (Opetushallitus 2018, 42–43; Lindeberg-Piironen, Ruokonen & Pantsu 2017, 346.)

3.2 Musiikki lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukena

Musiikkikasvatus on vuorovaikutusta, johon kasvattaja ja lapsi osallistuvat omalla tavallaan ja jossa on tärkeää, että aidosti välittää siitä, mitä tekee. Todellinen vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen ja kokemusten vaihtoon. Tällöin myös kasvattaja voi oppia lapselta ja saada uusia näkökulmia. Kun lapsi kuuntelee, mitä kasvattajalla on sanottavaa, edellyttää se myös sitä, että kasvattaja kuuntelee vuorollaan lasta. Todellinen kuunteleminen perustuu vilpittömään välittämiseen ja empatiantaitojen välittämiseen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017a, 19.)

Musiikki vaikuttaa meihin hyvin kokonaisvaltaisesti. Musiikki ja musiikillinen toiminta voivat olla auttamassa lasta tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelussa,

itsesäätelyn kehittämisessä, osallisuuden kokemisessa, ryhmään kuulumisessa sekä itsetunnon ja positiivisen kuvan vahvistumisessa. Musiikin avulla voidaan lisätä myös voimavaroja, tunne-elämyksiä ja luovuutta. Musiikki vaikuttaa aivoihimme monella tavalla. Yhdessä musisointi vahvistaa vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojamme sekä lisää yhteisöllisyyden tunnetta. Yhdessä koettu musiikillinen toiminta lisää hyvinvointia, tuo elämään positiivista energiaa, sekä antaa uusia näkökulmia. Musiikin äärellä pääsee helposti leikin ja mahdollisuuksien maailmaan, joka ruokkii mielikuvitusta. Varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuva laulaminen ja musiikillinen toiminta ovat tärkeä osa lapsen turvallista ja iloista päivää. Musiikillinen toiminta auttaa lasta keskittymään ja on tukemassa ryhmän rakentumisessa ja toisten huomioon ottamisen opettelemisessa. (Huhtinen-Hildén 2019, 21–40.)

Musiikki tuo hyvää mieltä, rentouttaa ja saa aikaan voimakkaita tunnetiloja. Se voi olla lohdun lähde tai tuoda surun ja kaipauksen tunteen. Musiikkitoiminnassa kaikki musisoijat ovat luonnostaan tasavertaisia taiteilijoita. Tämä on tärkeää lapsen itsetunnolle ja käsitykselle itsestään luovana toimijana. Se rakentaa positiivista kuvaa itsestä. Musiikki muodostaa yhteisen turvallisen tilan, jossa lapsen itsesäätelytaitojen kehittyminen voi vahvistua. (Huhtinen-Hildén 2019, 34–35, 39–40.) Laululeikkien, soittamisen sekä musiikkiliikunnan kautta voidaan kehittää myös lasten psykomotoriikkaa. Musiikkitoiminnan avulla voidaan harjoittaa luonnostaan erilaisia liikkumistapoja, kehon hahmottamista, liikesarjoja sekä hieno- ja karkeamotorisia taitoja. (Ruokonen 2001, 134–135.)

Musiikki- ja ryhmätoiminta voi luoda sellaisia vuorovaikutustaitoja, joista on iloa koko elämän ajan. Turvallinen, toisia kunnioittava ja keskusteleva toiminta luo edellytyksiä kuuntelu- ja keskittymiskyvyn sekä itseilmaisun kehittymiselle sekä oppimiselle. (Piispanen 2019, 17.) Musiikki edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja sen säteet ulottuvat koskemaan lapsen kaikkia kehityksen osa-alueita. Musiikin merkitys näkyy lapsen psyykkisen, fyysisen kuin sosiaalisenkin kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Tietoisella ja tavoitteellisella musiikkikasvatuksella pystytään vaikuttamaan lapsen koko minäkuvan ja identiteetin

kehittymiseen. (Luukkala & Grahn 2018, 12.) Musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti ja on osana lapsen tasapainoista kasvua (Ruokonen 2011b, 69).

3.3 Musiikin merkitys lapsen kielenkehityksessä

Musiikkia on pidetty ihmiskunnan toisena kielenä puhekielen rinnalla. Musiikin viestin ja tunnesisällön voi ymmärtää niin vastasyntynyt vauva kuin vaikeasti dementoitunut vanhus, vaikkei puhuttu kieli heitä tavoittaisikaan. (Huotilainen 2019, 144–145.)

Musiikilla on erityisen tärkeä merkitys kielenkehitykselle jo vauvaiässä. Kun vauvalle lauletaan tai puhutaan hoivapuheella, vauvan tarkkaavaisuus, kyky tunnistaa tunteita ja olla vuorovaikutuksessa parantuvat. Vauvaiän jälkeen musiikkitoiminta voi luoda erityisen hyvän, oppimista lisäävän tunnelman ja tunnetilan. Musiikki voi edistää myös kielenkehitykselle olennaista vuorovaikutusta, lapsen myönteistä käyttäytymistä toisia kohtaan sekä kognitiivisia kykyjä. (Torppa, Virtala, Kostiainen & Partanen 2020, 249.)

Leikki-ikäinen lapsi saa musiikin parissa voimakasta tukea kielen oppimiseen niin äidinkielessään kuin vieraankin kielen osalta. Musiikkiin näyttäisi kuuluvan useita kielitaitoa tukevia elementtejä, kuten äänten piirteiden tarkentumista, kuulomuis-tin kohentumista sekä tarkkaavaisuustaitojen kehittymistä. Laulaminen on erittäin hyvää harjoitusta leikki-ikäiselle. Laulaessa opitaan muodostamaan oikeat ään-teet kuten puhuessakin, mutta lisäksi siinä tuotetaan ne rytmisesti ennalta sovi-tulla tavalla ja tietyillä äännekorkeuksilla. Laulamisen harjoittelu sujuvoittaa myös omalla äidinkielellä puhumista. (Huotilainen 2019, 145–146.) Niin puhu-tussa kielessä kuin musiikissakin on paljon samankaltaisia elementtejä, joten var-sinkin laulamisen on yhteys lapsen kielelliseen kehittymiseen (Ruokonen 2011b, 62). Musiikkikasvatuksella ja musiikillisilla harjoituksilla pystytään tukemaan lap-sen lukemaan ja kirjoittamaan oppimista (Luukkala & Grahn 2018, 13).

Varhaislapsuuden musiikillisella kasvuympäristöllä voi olla vaikutusta lapsen kielen kehitykseen ja oppimiseen. Tämän vuoksi lapsen kielellinen ja musiikillinen kehitys ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Sekä kielen, että musiikin kautta lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään ja olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Musiikillisen kasvuympäristön on myös todettu kehittävän lapsen sanallista muistia ja parantavan lukemisen sekä kirjoittamisen oppimisen taitoja. Musiikki mahdollistaa viestinnän niin sanallisella kuin ei-sanallisella tasolla. Laulaminen, loruttaminen sekä rytmiset leikit ovat varsin merkityksellisiä varhaiskasvatusvuosien aikana. (Ruokonen 2011b, 62, 68–69.) Tutuksi tullut laulu harjaantuttaa ääntämistä ja samalla kuulomuisti saa hyvää harjoitusta. Laulaminen ja leikkiminen ovat lapselle tehokkain tapa oppia kieltä. Opetuksessa laulun käyttäminen ei vaadi kasvattajalta erityistä musiikillista osaamista tai nuotilleen laulamista. Kasvattaja toimii lapselle ääntämisen mallina ja innoittajana. (Huotilainen 2019, 146, 244–245.)

Niillekin lapsille, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia, musiikkihetket luovat onnistumisen kokemuksia. Musiikkitoiminnan avulla tällaisilla lapsilla on mahdollisuus olla ryhmässä tasavertaisina jäsenenä ja tulla kuulluksi sekä huomatuksi ja löytää oma paikkansa. Musiikkituokioiden aikana lapset oppivat ottamaan toisensa huomioon, kuuntelemaan, odottamaan omaa vuoroaan ja tekemään asioita yhdessä toisten kanssa. Tärkeintä on kuitenkin aina yhteinen toiminta ja yhdessä tekeminen. (Ahonen 1993, 251–256.)

3.4 Musiikkitoiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksen arjessa

Musiikkitoiminnan suunnittelussa ja käytännön työn perustana on hyvä tuntee lapsen kehitysvaiheita. On kuitenkin muistettava, että jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy yksilöllisesti, oman aikataulunsa ja edellytystensä mukaan. Jokaisella lapsella on myös erilaiset valmiudet musiikillisuuteen. Aivotutkimus on osoittanut, että varhaisiän musiikkikasvatuksella on positiivisia yhteyksiä lapsen laaja-alaisen oppimiskyvyn edistämiseksi kaikilla kehityksen ja oppimisen tasoilla. (Lindberg-Piiroinen & Ruokonen 2017b, 63.)

Varhaiskasvattajan tehtävä on havainnoida lasta ja lapsiryhmää, ja suunnitella musiikkitoimintaa siten, että se tukee jokaisen lapsen musiikillista toimintaa hänen ikätasonsa mukaisesti. Musiikin ympärille on luontevaa kietoa myös muita taiteellisia elämyksiä. Esimerkiksi 3–5-vuotiaiden musiikillisen ajattelun kehittymisen vaiheessa toimintaan voidaan liittää mielikuvia. Musiikkiin liittyvät ilmiöt alkavat merkitä lapselle jotakin. Yhdistämällä leikkiä musiikillisiin havaintoihin, lapsi alkaa sisäistämään musiikillisiä käsitteitä paremmin. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017b, 89–93.)

Musiikkikasvatuksessa, sen suunnittelemisessa ja itse toiminnassa keskeistä on lapsilähtöisyys ja kasvattajan luoma kannustava ilmapiiri (Ruokonen 2001, 136). Musiikin ja musiikillisesti luovien toimintojen olisi hyvä kuulua jokapäiväiseen varhaiskasvatukseen. Lasten osallistaminen luovaan toimintaan sekä musiikkitoiminnan suunnitteluun on olennaisen tärkeää. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017b, 95.)

Lapsi hahmottaa maailmaa ihmetellen ja tutkimalla myös musiikin suhteen. Keksiminen ja ongelmanratkaisu ovat keskeisiä elementtejä lapsen musiikillisen ajattelun ja ilmaisun kehittymisessä. Kasvattajan tehtävänä on tarjota lapsille monipuolisia taiteellisia virikkeitä, ottaa lapsi keskiöön ja mahdollistaa hänen aktiivinen osallistumisensa siinä prosessissa, jossa musiikillinen oppiminen tapahtuu. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017b, 95.) Lapsella on luontainen halu olla aktiivisesti mukana musiikillisessa toiminnassa ja hän ilmentää musiikkia koko keholaan. Lapsi kiinnostuu siitä, miten musiikki syntyy. Hän haluaa itse keksiä tapoja luoda musiikkia ja löytää arkisia esineitä, joita voi käyttää soittimina. Musiikillisessa toiminnassa lapsi pääsee toimimaan aktiivisesti musiikin maailmassa ja hyödyntämään luontaista oppimisen haluaan. (Huotilainen 2019, 146.)

Musiikkituokioilla lapsia tulisi kannustaa luovaan ilmaisuun ja antaa heidän keksiä omintakeisia ratkaisuja niin laulaen, tanssien, soittaen, improvisoiden kuin säveltäenkin. Lapselle on ominaista asioiden toistaminen ja kertaaminen, ja se on mieluista ja tuottaa onnistumisen iloa. Leikinomaisuus, vuorovaikutuksellisuus ja tuttujen asioiden kertaaminen musiikkitoiminnassa tukee lapsen kokonaisvaltaista

kehittymistä ja oppimista. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017b, 95–96.) Musiikkikasvatuksen tehtävänä ei ole lapsen kehityksen vauhdittaminen, vaan lapsessa jo olevien kehitysmahdollisuuksien löytäminen, kannustaminen ja tukeminen. Lapsi oppii itse tekemällä ja kokeilemalla. (Luukkala & Grahn 2018, 10.)

Varhaiskasvatusikäisen lapsen musiikkikasvatuksessa huomioitavia peruslähtökohtia ovat kasvattajan oma asenne, kontaktin ottaminen lapseen, kyky heittäytyä lapsen maailmaan ja samalla säilyttää tilanne kontrollissa, kyky kuunnella ja huomioida lasta sekä kommunikoida heidän kanssaan. Kasvattajan tulee samaistua lapseen ja pystyä asettumaan hänen asemaansa sekä tunnistaa ja tietää lapsen kiinnostuksen kohteet, joiden kautta motivaatio herätetään. Oppimisen tulee olla aina riemukas tapahtuma, johon jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus. Lapsi, joka on otettu mukaan päätöksentekoon ja saa olla aktiivinen toimija aikuisen rinnalla, motivoituu ja sitoutuu toimintaan paremmin. Myös musiikillinen oppimisympäristö herkistää lasta kuuntelemaan ja rohkaisee ja kehittää häntä musiikilliseen itseilmaisuuksiin. Kasvattajan tehtävänä on luoda sellainen musiikillinen oppimisympäristö, jossa lapsella on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin onnistumisten ja oppimisten kautta. (Luukkala & Grahn 2018, 18–21.)

Musiikin parissa työskentelevän kasvattajan ei tarvitse olla poikkeuksellisen lahjakas musiikillisesti. Tärkeintä on hyväksyä oma musikaalisuus sellaisena kuin se ilmenee. Ensiarvoisen tärkeää on kasvattajan oman esimerkin ja innostuksen osoittaminen. Hyvä musiikillinen hetki on tehty iloisesta tunnelmasta, rytmistä, tanssista, liikkeestä, soitosta, loruista, laulusta ja ennen kaikkea yhdessä kokemisestä ja oppimisen riemusta. Musiikkihetken suunnittelu lähtee liikkeelle tavoitteiden asettamisesta, jonka jälkeen voidaan valita sisällöt ja menetelmät. Myös työn ja toimintatapojen arviointi on osa onnistunutta kokonaisuutta. (Luukkala & Grahn 2018, 7–9.)

Musiikkitoimintaa tulisi dokumentoida ja reflektoida, koska se kehittää musiikkikasvatuksen suunnittelua ja toteutusta. Se auttaa kasvattajaa arvioimaan niin omaa työtään kuin lasten kehitystä. Dokumentoinnissa voi käyttää apuna esimerkiksi havainnointia, videotaltiointia tai nauhoitusta. Lasten toimintojen,

vuorovaikutustilanteiden, musiikillisten ajattelukyvyyn ja taitojen tarkkailu ovat erittäin hyvää havainnointi- ja arviointimateriaalia. Toiminnan arvioinnin ja suunnittelun tukena on hyvä pitää myös keskusteluja vanhempien ja lasten kanssa koetusta toiminnasta. (Ruokonen 2009, 29.)

Arvioinnin avulla voidaan muuttaa tai uudistaa musiikkikasvatuksen käytäntöjä ja parantaa vuorovaikutusta ryhmän tai yksilöiden välillä ja luoda näin suunnittelu-työlle hyvää pohjaa. Myös jatkuva kasvattajan itsearviointi ja lasten johdattaminen oman toiminnan arviointiin ovat tärkeitä menetelmiä, jotka lisäävät luottamuksellista toimintaa ja lapsen sisäisen elämän hallintaa. (Ruokonen 2001, 137–138.) Musiikkitoiminnan jälkeen on hyvä keskustella lasten kanssa siitä mikä tänään innosti tai ei innostanut. On tärkeää antaa lapselle kokemus kuulluksi tulemisesta. Näin kasvattaja saa lapset mukaan suunnittelemaan ja kertomaan mielenkiinnon kohteitaan, ja osallistumaan myös toiminnan arviointiin. (Piispanen 2019, 17.)

3.5 Musiikkikasvatuksen työtavat, elementit ja osallisuus

Suunniteltaessa musiikillista toimintaa, täytyy kasvattajan tarkastella pidemmällä aikavälillä, löytyykö sisällöistä musiikkikasvatuksen kaikki peruselementit eli työtavat. (Luukkala & Grahn 2018, 16.) Musiikkitoiminnassa tulee hyödyntää erilaisia työtapoja; laulamista, loruilua, soittamista, kuuntelemista, musiikkiliikuntaa, improvisointia ja rytmikasvatusta. Musiikkia tulee myös integroida muihin ilmaisun muotoihin ja varhaiskasvatuksen laaja-alaisiin osaamisen alueisiin. (Piispanen 2019, 20–21.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisältöön kuuluu musiikin eri peruselementtejä; rytmi/tempo, melodia, muoto, dynamiikka, soitinväri ja harmonia. Kaiken musiikin ydintä on elementtien vuoropuhelu, joten varhaisiän musiikkikasvatukseen pohjautuu musiikin elementtien monipuolinen käsittely ja niiden opettaminen. (Piispanen 2019, 18–19.) Näihin elementteihin, musiikillisen oppipolun aineksiin, voidaan lasten kanssa tutustua monin eri työtavoin. (Luukkala & Grahn 2018, 23).

Varhaiskasvatussuunnitelma nostaa esille lapsen osallisuutta korostavan pedagogiikan, jossa lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja tuetaan. Lapsia tulee kannustaa oma-aloitteisuuteen. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy ja itseluottamus kasvaa. Myös ryhmässä tarvittavat sosiaaliset taidot parantuvat. (Opetushallitus 2018, 26–27.) Musiikkihetkillä jokaisella lapsella on oikeus osallistua toimintaan omalla tavallaan ja omista lähtökohdista käsin. Toiset lapset haluavat olla aktiivisia osallistujia, kun taas toiset nauttivat siitä, että saavat katsella sivusta ja osallistua omalla tavallaan. (Piispanen 2019, 16–17.)

Osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistuvat musiikkitoiminnassa. Kokemus yhteisyydestä toisten kanssa ja siitä, että voi olla omalla tavalla osallisena toiminnassa, on tärkeä ulottuvuus elämässä. Yhdessä musisoimalla, laulamalla tai vaikka tanssimalla voimme päästä tämän asian äärelle. (Huhtinen-Hildén 2019, 28–29.) Herkästi lapsen tunnetiloja aistivan kasvattajan avulla jokaiselle lapselle löytyy varmasti sopiva ja mieluisa tehtävä lasten osallisuutta edistävässä yhteismusiisoinnissa (Ruokonen 2016, 66). Musiikkikasvatuksen yksi keskeisistä tavoitteista voisi olla osalliseksi tuleminen ja ihmiseksi kasvaminen. Yhdessä musisoiminen onkin osallisuutta parhaimmillaan. (Ruokonen 2016, 11.) Musiikkikasvatuksessa korostuvatkin onnistumisen, osallistumisen ja osallisuuden riemu (Luokkala & Grahn 2018, 13).

Kasvattajan tulee huomioida jokainen lapsi positiivisella ja yksilöllisellä tavalla, omine vahvuuksineen, voimavaroineen ja tarpeineen. Kasvattajan rooli on olla hereillä, inspiroitua lapsista ja lasten ideoista. On pystyttävä muuttamaan jo valmista suunnitelmaa ja tarttumaan jokaiseen hetkeen. (Piispanen 2019, 16.)

4 Kuvien käyttö varhaiskasvatuksessa

Kuvien käyttö arkisissa tilanteissa ei tarkoita sitä, että kenelläkään tarvitsisi olla diagnosoitua puhevammaa tai puheen ymmärtämisen heikkoutta. Kuvat voivat olla apuna, vaikka puheen ymmärtäminen ja tuottaminen onnistuisikin. Kuvia käytetään muun muassa ajan, tilanteiden, toiminnan jäsentämisen ja hahmottamisen apuna. Kuvien käytöllä voi olla eri ihmisille eri funktio. Joku käyttää kuvia ilmaisutakseen itseään, joku toinen taas tarvitsee niitä puheen ymmärtämisen vahvistamiseksi ja käsitteiden harjoittamiseksi. Jollekin kuvat merkitsevät ajan ja tilanteen kaoottisuuden hallintaa. (Huuhtanen 2011, 49.) Kuvien hyöty korostuu niiden visuaalisuudessa, sillä samaan aikaan nähty ja kuultu asia piirtyy paremmin lapsen mieleen kuin pelkästään kuulon kautta saatu viesti. (Ketonen, Launonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Röman & Mattinen 2014, 206.)

Kuvakommunikoinnissa ei välttämättä ole kyse erityisestä kommunikointimenetelmästä, vaan osoittaminen, joko kuvien avulla tai suoraan kohdetta näyttäen, on ihmisen luonnollinen tapa kommunikoida. Kuvia ja kuvista rakennettuja näyttötauluja käytetään usein ilmaisemaan viestejä ja kuvilla myös ympäristön tiloja ja esineitä. Erilaisia helposti ymmärrettäviä kuvia on helposti saatavilla. Niitä voi tehdä esimerkiksi valokuvista, lehdistä leikkaamalla, piirtämällä tai käyttämällä kaupallisesti valmistettuja laadittuja kuvapaketteja. Erilaiset kuvat sopivat eri henkilöille. (Huuhtanen 2011, 58–59.)

Kontu (2001) antaa käytännön esimerkkejä, kuinka aikuinen voi leikkiätilanteissa käyttää apunaan puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä, kuten kuvia. Kontu pitää tärkeänä, että aikuinen menee pyydettyään mukaan leikkiin. Leikin ohessa hän voi vahvistaa kommunikointia leikkijöiden kesken, tukea leikin suunnittelussa, etenemisessä, siirtymätilanteissa ja lopettamisessa. Aikuisen apu on usein myös tärkeää riitatilanteiden selvittelyssä. Kaikessa näissä aikuinen voi olla itse mukana leikissä, käyttäen samalla esimerkiksi kuvia tukemaan kommunikaatiota. Kuvia käytetään myös leikkivalintoja tehdessä ja lelujen ja leikkipaikkojen merkitsemisessä. (Kontu 2001, 105–106.)

Kuvallisen materiaalin avulla voidaan myös helpottaa oppimista. Kun tehtävää pilkotaan pienempiin osiin ja esitetään kuvallisessa muodossa, tehtävän rakenne hahmottuu selkeämmin. Lapset kuitenkin tarvitsevat ohjausta siihen, mikä kuvissa on olennaista ja kuinka keskittää huomio siihen. (Kyttälä 2008, 61.)

4.1 Kuvat apuna itsensä ilmaisuun ja toisten ymmärtämiseen

Kielen ja sosiaalisten taitojen tukeminen arjen vuorovaikutustilanteissa on päiväkodeissa ensiarvoisen tärkeää, on kyse sitten vauvoista, vielä puhumattomista taaperoista tai kieltä osaamattomista maahanmuuttajalapsista. Päiväkodin henkilöstö pyrkii tukemaan kielen kehitystä sanoittamalla arkea, eleillä, ilmeillä sekä käyttämällä kuvia. Lapset ovat usein ennakkoluulottomia ottamaan kontaktia toisiinsa tai aikuisiin, vaikka kielitaito ei vielä olisi kehittynytäkään. (Kuusisto 2010, 60.)

Aluksi pienelle lapselle riittää, että hän voi ilmaista tarpeitaan ilmein, elein, osoittelemalla tai erilaisia äänenpainoja käyttämällä. Iän karttuessa myös kommunikoinnin tarve lisääntyy. Jos ympäristö ei ymmärrä lasta hänen yrittäessään ilmaista itseään, lapsi tuskastuu, suuttuu, luovuttaa tai vetäytyy pois tilanteesta. Samoin voi käydä, jos lapsi itse ei ymmärrä kaikkea hänelle puhuttua. Tällöin on syytä ottaa käyttöön puhetta tukevia tai korvaavia vaihtoehtoja. (Ketonen, Salmi & Tuovinen 2004, 49.) Kuvat toimivat yhtenä osana lapsen kielellisten taitojen sekä vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen tukijana. Niiden avulla on mahdollista rakentaa silta aikuisten ja lasten välille. Kuvien avulla lapset pystyvät ilmaisemaan omia mielipiteitään tasapuolisessa vuorovaikutustilanteessa ja osallistumaan esimerkiksi toiminnan suunnitteluun. (Ketonen ym. 2014, 206.)

Eri ihmiset hyötyvät kuvien käytöstä erilaisissa tilanteissa. Kuvia voi käyttää niin ilmaisun välineenä mutta myös ymmärtämisen tueksi tai helpottamaan päivittäisistä tilanteista selviytymistä. Kuvia voi käyttää samaan tapaan kuin sanojakin, niillä voi hakea huomiota tai ilmaista tarpeitaan ja toiveitaan. Kuvilla voi keskustella ja niiden avulla voi valita, kieltäytyä tai kehottaa, mutta yhtä hyvin myös

käskeä, kysyä, ihmetellä tai ilmaista tunteita. (Tietotekniikka- ja kommunikatiokeskus & Kehitysvammaliitto ry 2014, 3.)

Sanavaraston kehittymisen kannalta kuvat ovat hyödyllisessä asemassa. Kuvilla on mahdollista nimetä erilaisia asioita, jolloin lapsi samalla oppii uusia sanoja. Kuvien avulla on myös helppo palata jo opittuun ja auttaa sanojen muistamisessa. Kuvien käyttö tukee myös lukemisen ja kirjoittamisen opettelua. Kuvien avulla voidaan muun muassa kohdentaa lukusuuntaa ja kirjoitustilanteessa kuvilla voidaan hahmottaa tarinan rakentamista. Kuvia seurattaessa lapsen on helppompaa muodostaa loogista tarinaa. (Ketonen ym. 2014, 205–206.)

Kuvakirjojen katselu ja satujen lukeminen auttavat lasta luomaan mielikuvia sekä kehittää kuuntelemisen ja keskittymisen taitoja. Sormella osoitetaan kirjassa esiintyviä henkilöitä, asioita ja tapahtumia, ja kirjan tapahtumista voidaan keskustella lukemisen yhteydessä tai sen jälkeen. Lasta rohkaistaan kertomaan kuvista omin sanoin tai laajentaa kuvien tapahtumia lapsen omaan elämään. Samat keinot sopivat minkä tahansa kuvan tarkasteluun ja lapselle voi näin opettaa kuvanlukutaitoa. (Suvanto 2011, 282, 285–289.)

4.2 Ajan, paikan ja toiminnan jäsentäminen kuvien avulla

Arki on sujuvampaa ja hallittavampaa, kun asiat eivät tapahdu yllättäen ja ennakoimatta. Oikein toteutettu struktuuri eli arjen rakenteen jäsentäminen auttaa lasta ymmärtämään ja ennakoimaan asioita ja tilanteita, ja siten ohjaamaan omaa toimintaansa. Johdonmukainen toiminta, selkeät rajat ja rutiinit ovat osa lapsen strukturoitua päivää. (Kehitysvammaliitto ry 2017.) Kuvitetun struktuurin avulla pyritään auttamaan lasta ennakoimaan päivän, viikon tai tietyn tilanteen etenemistä. Päivä- ja viikko-ohjelmat koostetaan usein useammasta yksittäisestä kuvasta. Sarjakuvittamisessa lapselle puolestaan tehdään useamman kuvan sarja, joka käsittelee menneitä tai tulevia tapahtumia tai sosiaalisia tilanteita. Kuvat auttavat jäsentämään tilanteita, mutta myös ymmärtämään syitä ja seurauksia. Arjen

toimista tai sosiaalisista tilanteista tehdyillä sarjakuvilla tuetaan kommunikaatiota ja oman toiminnan ohjausta. (Rautamies, Laakso & Poikonen 2011, 210–212.)

Kerola (2011, 178) selvittää, kuinka kuvien avulla voidaan lapsen oppimisympäristöä muokata hallittavammaksi niin, että se tukee aktiivista toimintaa ja vuorovaikutusta. Vaikka Kerola puhuukin autististen lasten näkökulmasta, toimivat kuvat samaan tapaan muidenkin kuin erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen tukemisessa. Kuvitettu päiväjärjestys tuo lapselle turvallisen tunteen, kun lapsi saa seurata kuvista, mitä päivän aikana tapahtuu. Ne auttavat lasta jäsentämään ympäristöä ja aikaa. Kuvat tukevat näin ollen sekä kommunikointia että ajattelua.

Sen lisäksi, että kuvitettu päivästrukturi lisää lapsen turvallisuuden tunnetta, se myös rauhoittaa tilannetta ja kehittää omantoiminnanohjausta. Kuvat auttavat kohdentamaan huomion oikeaan asiaan, keskittymään meneillä olevaan toimintaan ja paikkaan sekä pysymään suunnitellussa ohjelmassa. Kuvien avulla voidaan myös ennakoida tulevaa. (Ketonen ym. 2014, 205.) Paikan ja toiminnan jäsentämiseen voidaan käyttää ympäröivän tilan, asioiden ja toimintojen kuvittamista. Kuvittaa voi niin kaappien tai lelukorien sisältöä kuin leikin, laulun tai askartelutuokion etenemistä. (Ketonen ym. 2014, 207, 209.)

4.3 Kuvitetut laulut musiikkikasvatuksessa

Kuvitetut lastenlaulut ovat lauluja, jotka on kuvitettu irtokuvien erilaisiksi kuvasarjoiksi. Kuvat voidaan esimerkiksi laminoida ja niihin voidaan liittää mukaan laulun teksti. Nämä kuvasarjat ovat helposti mukaan otettavaa materiaalia lapsiryhmään. Kuvitetut laulut helpottavat sanojen ymmärtämistä ja oppimista. Kuvien osoittaminen laulun mukana vahvistaa lapsen rytmittäjää sekä tukee kuvan ja sanan yhdistämisen taitoa. Kuvien avulla voidaan tukea myös lapsen muistia, tarkkaavaisuutta, keskittymistä kuin kuullun ymmärtämistäkin. (Avainsäätiö 2021.)

Musiikkituokiolla kuvat tulee asettaa lasten katseen korkeudelle lukusuuntaisesti. Kasvattajan tulee huomioida, että jokaisella lapsella on esteetön ja suora

näköyhteys kuviin ja tuokiota ohjaavaan kasvattajaan. Pienten alle 3-vuotiaiden lasten kanssa kuvitettujen laulujen käyttö voidaan aloittaa muutaman keskeisen kuvakortin avulla. Isompien, yli 3- vuotiaiden, kanssa voidaan käyttää jo laulun kaikkia kuvia. (Pohjakallio 2011, 10.)

Kuvia käytetään aluksi kuva tai säkeistö kerrallaan. Kuvia käydään läpi yhdessä lasten kanssa. Niistä voidaan keskustella ja miettiä, mitä lapset niissä näkevät ja miten he kuvat ymmärtävät. Kun keskustelussa tulee ilmi jotakin lauluun liittyvää, kasvattajan tehtävä on vahvistaa tätä ajatusta, jolloin kuvan sekä vuorovaikutuksen merkitys kyseisessä yhteydessä vahvistuu. Keskustelun jälkeen kasvattaja lausuu laulun sanoja osoittaen kuvia laulun etenemisen ja rytmin tahtiin. Tämä vahvistaa lapsen rytmittämistä ja sanan ja kuvan yhdistämisen taitoa. Lapset voivat järjestää kuvia myös muistin perusteella, jonka jälkeen yhdessä tarkistetaan, onko kuvat oikeassa järjestyksessä. Näin voidaan tukea myös muistia, tarkkaisuutta, keskittymistä ja kuullun ymmärtämistä. Kuvasarjat auttavat lapsia oppimaan laulun sanoja ja ymmärtämään niiden kokonaissisältöä. (Pohjakallio 2011, 10–12.)

5 Aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä

Vuonna 2012 Outi Halenius on tehnyt pro gradu -tutkielman koskien kuvallisen materiaalin pedagogista käyttöä päiväkodissa. Lähtökohtana oli oletus, että perinteisen opetuksellisen käytön rinnalla kuvien käyttö on lisääntymässä myös toiminnan ohjauksen ja kommunikaation tukena. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, millainen päiväkodin kuvallinen ympäristö on, millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on kuvallisen materiaalin käytöstä toiminnassa lasten kanssa ja miten he suunnittelevat kuvallista ympäristöä. Tutkimus oli laadullinen, ja aineistoa koottiin teemahaastattelulla ja valokuvadokumentoinnilla. Tutkimus osoitti, että lastentarhanopettajat olivat kokeneet kuvallisen materiaalin erittäin tärkeäksi erityistä tukea tarvitsevien ja suomea toisena kielenä puhuvien lasten kanssa. Tuli kuitenkin ilmi, että kuvien käytöstä hyötyivät kaikki lapset ja kuvia käytettiin

etenkin toiminnan jäsentämiseen, leikin ohjaamiseen ja kielellisen kehityksen tukemiseen. (Halenius 2012.)

Sanna Siposen ja Krista Kaajan Laurea-ammattikorkeakoulussa tehdyn opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää musiikkipainotteisissa Pilke päiväkodeissa tapahtuvaa musiikkikasvatusta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa musiikkikasvatuksen tueksi apuväline, joka on helposti saatavilla ja käytettävissä. Toiminnallisen kehittämistyön tuloksen syntyi materiaalipaketti, joka sisälsi erilaisia musiikkitoimintoja sekä vinkkejä musiikkitoiminnan järjestämiseen eri ikäryhmien kanssa. (Siponen & Kaaja 2020.)

Arla Koskinen ja Miina-Maria Pihlajaniemi ovat tehneet sosiaalialan opinnäytetyön vuonna 2019 Laurea-ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyön aiheena oli kuvitetut laulukortit monikulttuuristen lasten kielen kehityksen tukena. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Dale Griffeen laulukortit kuunteluun -menetelmää varhaiskasvatukseen sopivaksi. Menetelmällä opetetaan uusia lastenlauluja käyttämällä opettamisessa apuna kuvakortteja, joiden tarkoituksena on vahvistaa monikulttuuristen lasten kielen kehitystä. Kehitystyö oli toiminnallinen ja se tehtiin monikulttuuriseen ja pedagogisesti vahvistettuun esiopetusryhmään, jossa menetelmää testattiin kolmella toteutuskerralla. Musiikin hyödyntäminen ja kuvakortit auttoivat S2-lapsia uuden kielen oppimisessa ja käsitteiden ymmärtämisessä. Menetelmää kehitettiin lisäämällä siihen toiminnallisuutta ja lasten osallisuutta erilaisten leikkivariaatioiden avulla. Menetelmä kehittyi toiminnallisemmaksi ja kaikkia osallistavaksi. Lopputuloksena syntyi sanavarastoa kehittävä ja varhaiskasvatukseen sopiva menetelmä. (Koskinen & Pihlajaniemi 2019.)

Laura Lahtinen on tehnyt sosiaalialan opinnäytetyön Turun ammattikorkeakoulussa vuonna 2016 aiheenaan Oranssi appelsiini – kuvitettu musiikkikirjasto varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää omien työskentelytapoja sekä varhaiskasvatusta kehittämällä saada aikaan kuvitettu musiikkikirjasto päiväkodin sekä omaan käyttöön. Toimintatutkimuksen tavoitteena oli havainnoida lapsia ja toteuttaa havaintojen perusteella musiikkikirjasto. Opinnäytetyössä kerättiin tietoa lasten oppimistapahtumista osallistavan havainnoinnin

keinoin. Tämän avulla toteutettiin musiikkikirjasto, joka tukee taidekasvatuksen keinoin monimuotoista oppimista sekä lasten kielellistä kehitystä. Musiikkikirjastoon kerättiin päiväkodissa käytettyjä lauluja, joihin tehtiin sopivat kuvitetut musiikkikortit. Lopputuotoksena valmistui taidekasvatuksen ja lasten oppimisen näkökulmasta rakennettu kielen kehitystä tukeva kuvitettu musiikkikirjasto, joka sisälsi 24 laulua kuvituksineen. (Lahtinen 2016.)

Lauluja kuvin ja tukiviittomin – erityislasten kommunikaatiotaitojen tukeminen musiikkitoiminnan avulla on vuonna 2016 valmistunut Tiia Kokkosen tekemä sosiaalialan koulutusohjelmassa tekemä opinnäytetyö. Tämän työn tarkoituksena oli kehittää, testata ja juurruttaa kommunikointia tukevia musiikillisia työtapoja erään alakoulun erityislapsille suunnattuun iltapäivätoimintaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea erityislasten kommunikaatiotaitoja musiikkitoiminnan avulla. Tämä toiminnallinen opinnäytetyö koostui kuudesta musiikillisesta toimintatuokiosta ja tuotoksena syntyi materiaalipaketti iltapäivätoiminnan ohjaajille ja koulun opettajille. Materiaalipaketti sisälsi toimintaan liittyvää kuvamateriaalia, sekä käytännönläheistä ohjeistusta musiikkituokioiden aikana testattujen musiikillisten työtapojen käytöstä. Iltapäivätoiminnan kehittämisen kannalta tämä opinnäytetyö prosessi koettiin hyödylliseksi ja materiaalipaketista annettiin positiivista palautetta. Opinnäytetyön keskeisimpinä johtopäätöksinä todettiin, että musiikkitoiminta luo mahdollisuuksia erityislasten kommunikaatiotaitojen tukemiselle. Vaikutusten havaitsemiseen kuitenkin tarvittaisiin pidemmän aikavälin seuranta. (Kokkonen 2016.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyömme toimeksiantajana on päiväkotikielikeskus Lieksasta. Kyseisessä yksikössä toimii neljä lapsiryhmää, alle 3-vuotiaiden ryhmä, kaksi 3–5-vuotiaiden ryhmää sekä sisarusryhmä. Toiminnallisen opinnäytetyömme toteutukseen ja

arviointiin osallistuu yksikön yksi ryhmä, joka koostuu vuorohoitoryhmän 3–5-vuotiaista lapsista ja heidän kasvattajistaan.

Olimme ensimmäisen kerran yhteydessä päiväkotiin alkuvuodesta 2020. Tällöin keskustelimme halukkuudestamme tehdä toiminnallinen opinnäytetyö yhteistyössä heidän kanssaan, sekä ehdotimme alustavasti paria ideaa opinnäytetyön aihealueeksi. Yhteisten keskustelujen jälkeen opinnäytetyön aihealueeksi nousi kuvitetut lastenlaulut. Toimeksiantaja koki, että tällaiselle työlle ja materiaalipankin kokoamiselle olisi tarvetta heidän yksikössään. Se edistäisi ja tukisi musiikkikasvatusta sekä lisäisi kuvatuon käyttöä arjessa. Toimeksiantaja koki tarvetta saada lisää kasvattajia innostavaa ja rohkaisevaa materiaalia musiikkikasvatukseen.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää päiväkodin musiikkikasvatusta ja tuoda musiikkihetkiin konkreettista apua, uutta näkökulmaa sekä ideoita. Tavoitteena oli lisätä kuvien käyttöä musiikkihetkillä. Kuvien käyttö tukee lasten oppimista, keskittymistä, kielenkehitystä ja osallisuutta yhteisillä tuokioilla. Tavoitteena oli myös kannustaa ja rohkaista kasvattajia käyttämään musiikkia monipuolisesti päiväkodin arjessa antamalla heille uutta materiaalia musiikkikasvatuksen toteuttamiseen.

Kehittämistyön tuloksena syntyi materiaalipankki, Kuvitetut laulut -musiikkikansio, joka sisältää tiivistetysti teoriaa aihealueesta ja kuvitettuja lastenlauluja nuotteineen ja käyttövinkkeineen. Kansion on tarkoitus olla mahdollisimman helppokäyttöinen, niin että sen voi helposti ottaa mukaan tuokiolle lähdettäessä tai antaa vinkkejä myös toimintaa suunniteltaessa. Halusimme tuoda päiväkodin kasvattajien ja lasten osallisuutta mukaan opinnäytetyömme prosessiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nostaa vahvasti esiin lasten osallisuuden omassa arjessaan. Kasvattajat ja lapset pääsivät yhdessä vaikuttamaan materiaalipankin

sisältöön, testaamiseen sekä arvioimiseen, ja he saivat näin olla vaikuttamassa uuden materiaalin työstämiseen ja syntymiseen.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen kehittämistyö, jossa kehitettiin tietyn päiväkotiryhmän musiikkikasvatusta sekä tuotiin musiikkihetkiin konkreettista apua sekä uusia näkökulmia ja ideoita. Tuotoksena syntyi materiaalipankki, musiikkikansio, jossa on kuvitettuja lastenlauluja. Toiminnallisen kehitystyön lopullisena tuotoksena on aina konkreettinen tuote, sillä on uutuusarvoa ja hyötyä käyttäjille, toiminta on näkyvää ja se on aika- ja paikkasidonnaista (Salonen 2013, 11). Nämä tunnuspiirteet täyttyvät meidän opinnäytetyössämme.

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija tekee jonkinlaisen tuotoksen. Se voi olla esimerkiksi opas, esite tai perehdytyskansio. Tuotokseen tähtäävän työn kehittäminen edellyttää toimijoita, jotka ovat mukana eri vaiheissa. Opiskelija on vuorovaikutussuhteessa jossakin tietyssä toimintaympäristössä ja pystyy keskustelemaan, arvioimaan, suuntaamaan toimintaa uudelleen, saamaan vertaistukea sekä saamaan että antamaan palautetta. (Salonen 2013, 6.) Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen tai toiminnan järjestämiseen. Se voi olla ammatilliseen käyttöön ja työelämälle laadittu ohje, opastus tai ohjeistus. Tämän toteutuksena voi syntyä esimerkiksi kohderyhmälle sopiva kirja, kansio, vihko tai opas. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy käytännön toteutus ja raportointi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallisen opinnäytetyön valinta oli hyvin selkeä, koska halusimme toteuttaa työelämälähtöisen prosessin. Opinnäytetyöhömme kuuluu raportoinnin lisäksi

selkeä tuotos. Opinnäytetyömme tuotos on Kuvitetut laulut -musiikkikansio, jota testattiin päiväkodilla ryhmän kasvattajien ja lasten kesken. Opinnäytetyön lopullista aihetta ehdotti toimeksiantaja ensimmäisten yhteisten keskustelujen ja ideoinnin jälkeen. Tämän vuoksi opinnäytetyömme vastaa hyvin käytännön tarpeisiin, on hyödyllinen sekä kehittää toimeksiantajana toimivan päiväkodin toimintatapoja.

Läpi koko opinnäytetyöprosessin teimme yhteistyötä toimeksiantajana toimivan päiväkodin kanssa. Toimeksiantajana toimineen päiväkodin vastaava varhaiskasvatuksen opettaja antoi palautetta ideoistamme prosessin eri vaiheissa. Opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen kuului kuvitetun musiikkikansion työstäminen ja palautteen kerääminen kansion toimivuudesta. Palautteen perusteella pystyimme vielä muokkaamaan kansiota toimivammaksi.

7.2 Tiedon tuotannon menetelmät

Toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullisilla tutkimusmenetelmillä kerättyä aineistoa ei välttämättä tarvitse analysoida, vaan sitä voidaan käyttää lähteenä ja ideoiden kirvoittamiseksi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tiedon keräämisen keinot ovat samankaltaisia kuin tutkimuksellisessakin, mutta niitä käytetään väljemmin. Aineiston keräämisen keinoina voidaan käyttää esimerkiksi lomake- tai teemahaastatteluja ryhmille tai yksilöille sekä aineiston keräämisessä voidaan hyödyntää sähköpostia tai se voidaan toteuttaa paikan päällä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64.)

Laadullinen tutkimusasenne palvelee toiminnallisen opinnäytetyön tekijää silloin, kun tavoitteena on toteuttaa idea kohderyhmän näkemyksiin pohjautuen. Puolistrukturoitu kyselylomake on yksi tapa kerätä aineistoa, kun halutaan kerätä tietoa jostakin tietyistä teemasta. Laadullisen tutkimuksen kysymykset tulee olla avoimia ja teemaan liittyviä. Tällöin aineiston määrä ei ole tärkeä, vaan sen laatu. Aineiston laadun kriteerit muodostuvat tällöin aineiston monipuolisuudesta ja siitä, miten hyvin ne vastaavat toiminnallisen opinnäytetyön kohderyhmän

tarpeisiin sekä työn sisällöllisiin tavoitteisiin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57, 63–64.) Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa kysymykset ovat valmiiksi mietittyjä ja kaikille haastateltaville samoja, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Puolistrukturoitu on strukturoitua kyselyä vapaampi, mutta sillä on kuitenkin selkeät rajat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniikka 2006.) Meidän tiedon tuotannon menetelmiämme olivat ryhmän kasvattajille suunnattu alkukysely puolistrukturoidulla kyselylomakkeella (Liite 2) sekä opinnäytetyöpäiväkirjan pitäminen.

Paperinen kyselylomake on yksi perinteisistä tavoista kerätä aineistoa tutkimukseen. Paperiversion rinnalla käytetään erilaisia sähköisiä versioita kyselyistä, joita voidaan kerätä esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Kyselyn muoto voi vaihdella sen tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Jos kysely toteutetaan niin, että tutkija ei ole itse paikalla aineistonkeruussa, vastaajat toimivat silloin itsenäisesti annettujen ohjeiden perusteella. Aineistokeruussa voi olla vaihtelua sen mukaan, kerätäänkö vastauksia yksittäin tai usealta henkilöltä samanaikaisesti. Yksi vaihtoehto on toteuttaa kysely yhteisten vastausten perusteella eli ryhmävastauksina. Tällöin kohderyhmän henkilöt yhdessä keskustelemalla ja prosessoimalla tuottavat yhteisen vastauksen. Kysymysten laatimisessa ja muotoilemisessa tulee olla erityisen huolellinen, koska laaditut kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle ja tutkimusta palvelevan aineiston saamiselle. (Valli 2018, 92–93.)

Sähköisen kyselyn tekeminen ryhmälle niin, että tutkija ei ole itse paikalla, on hyvin nopea, edullinen ja vaivaton tapa kerätä aineistoa. Kun aineistonkeruusta on etukäteen sovittu kyselyyn osallistuneiden kanssa, vastausprosentti on yleensä melko suuri ja näin ollen se parantaa myös tutkimuksen luotettavuutta. Tällaisessa kyselyssä tärkeäksi tekijäksi sen onnistumisen kannalta muodostuu tarkan, mutta lyhyen ja napakan vastausohjeen laatiminen vastaajille. Saadut sähköiset vastaukset on helppo tallentaa digitaaliseen muotoon suoraan tutkijoiden käyttöön tiedostoina, jolloin myös lyöntivirheet aineiston syöttämisessä jäävät pois. Ennen sähköisen kyselyn toteuttamista kannattaa tarkkaan harkita sen soveltuvuutta kohderyhmälle. (Valli 2018, 98–101.)

Ensin tarkoituksenamme oli tehdä päiväkodin työntekijöille alkuhaastattelu menemällä paikan päälle. Koronapandemian vuoksi emme kuitenkaan itse voineet mennä tekemään haastattelua, joten lähetimme sähköpostilla puolistrukturoidun kyselylomakkeen, jonka työntekijät ryhmänä täyttivät tiimipalaverissaan. Puolistrukturoitu kyselylomake sisälsi kymmenen avointa kysymystä, joilla kartoitimme muun muassa päiväkodin kuvien käyttöä, lasten mielenkiinnon kohteita sekä toiveita käytettävistä lauluista ja kuvista. Näiden vastausten perusteella valitsimme sopivat laulut työstettäväksi opinnäytetyötämme varten.

Opinnäytetyöpäiväkirja on yksi tiedontuotannon menetelmä. Päiväkirjaan merkitään muistiin havaintoja heti toiminnan ohessa, kun asiat ovat vielä tuoreessa muistissa. Opinnäytetyöpäiväkirjaa käytetään opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin välineenä, se toimii muistin tukena ja on auttamassa toiminnallisesta tuotoksesta raportoinnissa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19.) Me pidimme opinnäytetyöpäiväkirjaa läpi koko opinnäytetyöprosessin. Kirjasimme siihen mieleen tulevia ajatuksia, ideoita, kysymyksiä, selvitettäviä asioita, lähdemateriaalia, aihealueeseen liittyvää pohdintaa ja kehittämissuhteita. Konstruktivistiseen työtapaan kuuluu dokumentointi työn eri vaiheissa. Liitimme opinnäytetyöpäiväkirjaan mukaan myös toimeksiantajan kanssa käytyjä sähköpostikeskusteluja prosessin eri vaiheissa.

Meille opinnäytetyöpäiväkirjan pitäminen oli luontevaa, mutta samalla myös todella tärkeää, sillä työskentelimme opinnäytetyön parissa fyysisesti eri paikkakunnilla. Päiväkirjamme oli sähköisessä muodossa, joka päivittyi molempien nähtäväksi reaaliaikaisesti. Päiväkirjan avulla pysyimme paremmin ajan tasalla toistemme tekemisistä ja pystyimme helposti kirjamaan mieleen tulleet asiat ja kysymykset sekä jakamaan tehtäviä. Opinnäytetyöpäiväkirja osoittautuikin varsin merkittäväksi, hyödylliseksi ja tärkeäksi työvälineeksi toimivan yhteistyön sekä opinnäytetyömme etenemisen kannalta.

7.3 Osallistamisen menetelmät

Osallistamisen menetelmissä ei ole yhtä oikeaa tai toistaan parempaa menetelmää, mitä voidaan käyttää (Salonen 2013, 22). Osallistamisen avulla palvelut saadaan kohdistettua ja mukautettua juuri käyttäjien tarpeiden mukaan ja heille sopiviksi. Osallistaminen tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa itse koskeviin asioihin ja edistää samalla monia hyödyllisiä taitoja, kuten keskustelu-, kommunikointi- ja päätöksentekotaitoja. Tehokas osallisuus tarjoaa kokemuksia omasta osaamisesta ja nostaa itseluottamusta. Kun kohderyhmää on osallistettu tarpeeksi toimintaa suunnitellessa, päästään helpommin sellaiseen lopputulokseen, joka toimii myös käytännössä kohderyhmän toiminnassa. (Turja 2011, 26).

Me osallistimme sekä päiväkodin työntekijöitä että lapsia prosessin eri vaiheissa. Osallistaminen oli tärkeää, sillä lapset ja päiväkodin henkilökunta tulevat käyttämään opinnäytetyömme tuotosta, kuvitettujen laulujen musiikkikansiota. Yhtenä osallistamisen menetelmänä voidaan käyttää dialogista keskustelua ja reflektointia (Salonen 2013, 22). Toimeksiantajana toimineen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajaa osallistimme jo opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa, kun yhdessä pohdimme ja suunnittelimme sopivaa aihetta ja aiheen rajauksia. Loputkin päiväkotiryhmän kasvattajista pääsivät mukaan työhömmee jo heti toteutusvaiheen alussa, kun osallistimme heitä sähköpostitse lähetettävällä puolistrukturoidulla kyselylomakkeella. Kyselylomakkeella saimme tärkeää tietoa siitä, milaista materiaalia lähdimme työstämään.

Seuraavan kerran osallistimme ryhmän varhaiskasvattajia, kun olimme saaneet valmiiksi kaksi ensimmäistä kuvitettua laulua. Toimitimme materiaalin toimeksiantajalle arvioitavaksi, ja varhaiskasvattajat saivat kertoa oman näkemyksensä ja mielipiteensä siihen asti tekemästämme työstä. Pyysimme vapaamuotoista palautetta sähköpostitse. Varhaiskasvattajien antaman palautteen perusteella jatkoimme kansion työstämistä eteenpäin. Ryhmän lapsia ei vielä tässä vaiheessa osallistettu mukaan prosessiin.

Salosen (2013, 22) mukaan kehittämisen ja osallistamisen näkökulmasta toiminnallisessa opinnäytetyössä on mahdollisuus käyttää kokeilevaa toimintaa, jolla haetaan kokemuksia siitä, kuinka jokin asia toimii käytännössä. Kun saimme loputkin tuotokseen mukaan tulevat laulut työstettyä, seuraava osallistamisen keinoimme olikin viedä kansio ryhmään testattavaksi. Nyt myös lapset pääsivät osalliseksi kansion testaukseen ja arviointiin. Päiväkodin ryhmä, jonka kanssa teimme yhteistyötä, on 3–5-vuotiaiden ryhmä. Ryhmässä on 25 lasta, 1 varhaiskasvatuksen opettaja, 2 varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa sekä 1 ryhmäavustaja. Koska kyseessä on vuorohoitoryhmä, lasten lukumäärä testausvaiheessa ja arvioinnissa on saattanut vaihdella. Kahden ja puolen viikon testausjakson aikana kasvattajat testasivat yhdessä lasten kanssa kuvitettuja lauluja sekä niiden yhteyteen annettuja toimintaideoita ja -vinkkejä kansiossa mukana olevien ohjeiden perusteella.

7.4 Arviointimenetelmät

Salosen (2012, 18) mukaan toimijoiden yhteinen arviointi tuotoksesta on tärkeää, jotta sitä voidaan tarpeen vaatiessa vielä muokata tai viimeistellä. Kirjallinen palaute on yksityiskohtaisempaa kuin suullisesti annettu palaute, ja se säilyy dokumenttina niin kauan kuin on tarpeen (Ahonen & Lohtaja-Ahonen 2011, 133). Opinnäytetyöpäiväkirja on yksi dokumentoinnin ja arvioinnin väline opinnäytetyötä tehdessämme. Myös konstruktivistisen mallin mukaan sekä dokumentointi että reflektointi on mukana koko prosessin ajan (Salonen 2013, 20).

Opinnäytetyön prosessin aikana ryhmän varhaiskasvattajat testasivat materiaalipankkia ja siellä olevia lauluja ja kuvia lapsiryhmän kanssa. Yksi arvioinnin antajista oli toimeksiantajana ollut päiväkotitoiminta, ja sen ryhmän varhaiskasvattajat, jossa musiikkikansiota testattiin, ja johon kansion jää käyttöön. Pyysimme ryhmän varhaiskasvattajilta testausjakson jälkeen kirjallista palautetta (Liite 4) materiaalipankin toimivuudesta sekä kehittämistoiveita.

Ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalta pyysimme prosessin eri vaiheissa myös palautetta kansioon liittyvistä suunnitelmista ja ehdotuksista. Näistä asioista keskustelimme sähköpostin välityksellä. Lähetimme alustavia ehdotuksia ja kysyimme heidän mielipidettään musiikkikansioon liittyviin asioihin, kuten kuvituksen toteutukseen, lauluvalintoihin ja määrään, testausajankohdan sopivuuteen ja keston sekä kyselimme muokausehdotuksia alustavien materiaalien pohjalta.

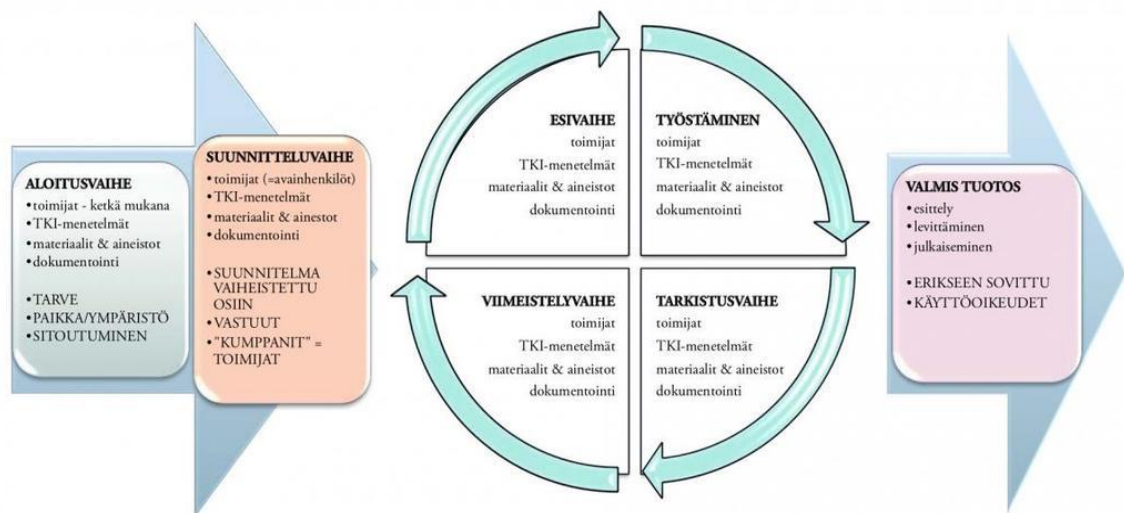
Varhaiskasvattajien antaman palautteen lisäksi saimme kirjallisen arvion myös itse kohderyhmältä eli ryhmän lapsilta. Koska emme itse voineet mennä paikan päälle, ryhmän varhaiskasvattajat pyysivät lasten arvion meidän puolestamme ja kirjasivat vastaukset muistiin. Testausjakson lopussa lapset saivat arvioida lauluja ja niiden kuvituksia. He äänestivät omia suosikkilaulujaan, minkä jälkeen varhaiskasvattajat vielä kysyivät tarkentavia kysymyksiä (Liite 5). Lasten ja varhaiskasvattajien antaman palautteen perusteella pystyimme tekemään lauluihin ja niihin liittyviin kuviin parannuksia.

Toimeksiantajan antaman arvioinnin lisäksi hyödynsimme työmme eri vaiheissa itsearviointia sekä opinnäytetyön ohjauksesta saamaamme palautetta. Opinnäytetyöpäiväkirjaan kirjasimme omia kehitysideoita, epävarmuuksia, ehdotuksia ja saamaamme palautetta koko prosessin ajan. Päiväkirjamuotoon kirjattuihin muistiinpanoihin ja ideoihin oli helppo palata aina tarvittaessa. Yhteisten pohdintojen ja päiväkirjamerkintöjen avulla pystyimme syventämään ja parantamaan kirjoittamaamme raporttia ja tuotosta.

8 Opinnäytetyön prosessi

Toimeksiannetussa opinnäytetyössä opiskelijat pääsevät peilaamaan omia tietojaan ja taitojaan suhteessa työelämästä lähteviin tarpeisiin. Toimeksiannettu opinnäytetyö opettaa vastuuntuntoa ja projektinhallintaa, johon kuuluu mm. täsmällinen suunnitelman laatiminen, toiminnan aikatauluttaminen, toimintaehtoien ja –tavoitteiden asettaminen sekä vuorovaikutuksellinen yhteistyö. (Vilka &

Airaksinen 2003, 17.) Opinnäytetyötä ohjaavan prosessin pohjana olemme käyttäneet Salosen konstruktivistista mallia (Kuvio 2). Se sisältää kehittämishankkeen huolellisen suunnittelun, hankkeen vaiheistuksen, toiminnassa oppimisen, osallisuuden, tutkimuksellisen kehittämisoitteiden sekä kehittämistoiminnan riittävä ymmärtämistä ja hallintaa.

Kuvio 2. Konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 20)

8.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Aloitusvaihe on kehittämishankkeen liikkeelle paneva voima, joka sisältää kehittämistarpeen, toimintaympäristön ja idean siitä, ketä prosessissa on mukana ja ketkä kaikki ovat sitoutuneita työskentelemään yhteisen hankkeen parissa. Aihetta selkeytetään, sitä rajataan ja keskustellaan niistä asioista, joilla on merkitystä työskentelyn onnistumiseen. (Salonen 2013, 17.)

Aiheen alustava idea tuli pohdittavaksi jo melko varhain opintojen alkaessa, kuten myös ajatus siitä, että opinnäytetyö tehtäisiin yhdessä parin kanssa. Opintojen edetessä aiheet mietittiin useammasta näkökulmasta, ja kun toimeksiantajaksi lupautunut päiväkodin näytti edelleen hankkeelle vihreää valoa, oli aiheen valinta selvä. Rajasimme opinnäytetyötämme niin, että toimeksiantajapäiväkodista vain yksi ryhmä tuli mukaan kansion testaus- sekä palautteenantovaiheisiin. Aluksi

rajasimme myös laulujen määrää, jottei työ kasvaisi liian suureksi. Tästä rajasta kuitenkin hieman joustettiin, ja lauluja kertyi materiaalipankkiin aiottua enemmän, jotta saimme kansiosta monipuolisemman ja ryhmän toiveita palvelevan.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on aluksi hyvä laatia kunnon suunnitelma, jossa esitellään opinnäytetyön idea ja tavoitteet. Näiden asioiden tulee olla tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja. Suunnitelma auttaa opinnäytetyön tekijöitä jäsentämään mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26.) Salosen mallissa (2013, 17) suunnitteluvaiheessa tehdään hankkeesta kirjallinen kehittämissuunnitelma, josta tulee näkyä tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat sekä tiedonhankintamenetelmät. Kaikkea ei tietenkään voi etukäteen tietää, mikä toimii ja onnistuu, mutta huolellinen suunnittelu on silti tärkeää.

Opinnäytetyössämme aloitusvaiheeseen kuului opinnäytetyösuunnitelman työstäminen ja teorian tiedon kerääminen opinnäytetyötä varten niin varhaiskasvatuksesta, musiikkikasvatuksesta, kuvien käytöstä kuten myös eri menetelmävalinnoista. Suunnitteluvaiheeseen kuului myös opettajien ja muiden opinnäytetyötä tekevien kanssa pidetyt ohjaustuokiot. Aikataulujen laatiminen auttoi meitä kaikkia hahmottamaan tavoiteaikatauluamme. Kirjasimme myös muistiin, mitkä työvaiheet kuuluvat konstruktivistisen mallin eri vaiheisiin omassa työssämme (Kuvio 3).

8.2 Esivaihe

Suunnitteluvaiheen jälkeen opiskelijat siirtyvät siihen ympäristöön, jossa varsinainen työskentely toteutuu. Se voi ajallisesti olla hyvin lyhytkin, jossa käydään läpi suunnitelmaa ja organisoidaan yhdessä tulevaa työskentelyä. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen kehittämissympäristöön siirtyminen voi tapahtua hyvinkin nopeasti. (Salonen 2013, 17.)

Kun saimme opinnäytetyön suunnitelman hyväksytyksi joulukuussa 2020, ensimmäinen tehtävämme oli hakea tutkimuslupaa kaupungin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vastuuhenkilöltä sekä tehdä toimeksiantosopimus kyseisessä päiväkodissa toimivan varhaiskasvatuksen aluejohtajan kanssa. Tutkimusluvan saaminen kesti odotettua pidempään, mikä vaikutti jatkossa meidän työmme aikatauluihin. Luvan saatuaamme pääsimme lähettämään saatekirjeet ja lupakyselyt varhaiskasvattajille (Liite 1) sekä lupalomakkeet lasten huoltajille (Liite 3). Koska ulkopuolisia vierailijoita ei koronapandemian takia päiväkodilla sallittu, toimitimme lupakirjeet ja -lomakkeet sähköpostitse toimeksiantajalle, joka tulosti ja jakoi lomakkeet huoltajille ja varhaiskasvattajille täytettäväksi. Työntekijät keräsivät täytetyt lomakkeet ja toimittivat ne sitten takaisin meille. Kaikki ryhmän varhaiskasvattajat ja lasten huoltajat antoivat suostumuksen osallistumisesta opinnäytetyöhömmme.

8.3 Työstövaihe eli käytännön toteutus

Salosen (2013, 18) mukaan työstövaihe on suunnitteluvaiheen jälkeen tärkein vaihe kehittämishankkeissa. Silloin toimijat työskentelevät aktiivisesti ja pyrkivät kohti yhteistä tavoitetta ja tuotosta. Tärkeää on muistaa niin suunnitelmallisuus, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus kuin itsensä kehittäminenkin. Työstövaiheessa saatu ohjaus ja palaute ovat oleellisia hankkeen onnistumisen ja ammatillisen kehittymisen näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyössä työstövaiheeseen kuului materiaalipankin kokoaminen. Kun saimme lupalomakkeet kerättyä takaisin, pystyimme lähettämään kyselylomakkeen toimeksiantajalle (Liite 2). Vallitsevan koronapandemian vuoksi emme päässeet alkuperäisen suunnitelman mukaan tekemään alkuhaastattelua päiväkodille, vaan lähetimme puolistrukturoidun kyselylomakkeen sähköpostilla ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalle. Saateviestinä kerroimme opinnäytetyömme etenemisestä ja suunnitelmasta sen toteutumiselle. He pohtivat vastauksia yhdessä tiimipalaverissaan ja lähettivät meille vastaukset sähköpostilla. Heidän

vastausten pohjalta ryhdyimme suunnittelemaan sopivia kuvitettavia lauluja materiaalipankkia varten.

Kyselylomakkeella saimme toimeksiantajalta todella paljon toiveita, mutta toisaalta ei mitään sellaista, joka olisi rajannut liikaa suunnitelmiamme. Ryhmässä kuvien käyttö oli jo tuttua, mutta heidän tavoitteenaan oli kuitenkin lisätä niiden käyttöä entisestään. Kuvia käytettiin monipuolisesti eri arjen tilanteissa ja toimitatuokioilla. He käyttivät kuvia muun muassa sanojen opetteluun, sanaston keräyttämiseen, sisällön ymmärtämiseen sekä värien, määrien ja vuodenaikojen opetteluun.

Varhaiskasvattajat toivoivat kuvitettujen laulujen olevan muistin tukena, motivoivina välineinä, mielenkiinnon ylläpitäjinä, oppimisen tukena ja auttamassa sisällön syventämiseen. He toivoivat myös materiaalia, jonka avulla voisi opetella musiikin termejä, kuten duuria, mollia, nopeaa ja hidasta rytmiä sekä taukoa. Toiveena oli myös ohjeita lauluihin liittyvistä liikuntaleikeistä. Varhaiskasvattajat olivat myös kiinnostuneet rytmisoitinten käytöstä ja rytmittämisestä oppimisen tukena. Toimeksiantajalta ei tullut tarkkaa toivetta siitä, millaisia kuvia he haluaisivat meidän käyttävän. Saimme itse päättää kuvien ulkonäön ja sen, käytämmekö yksittäisiä, irrallisia kuvia, kuvanauhoja vai -kollaaseja.

Sopivien laulujen löytämiseen meni aikaa, sillä halusimme perinteisten lastenlaulujen ohella ottaa mukaan myös uudempaa ja vähemmän tunnettua tuotantoa. Etsimme materiaalia internetistä, varhaiskasvattajille suunnatuista Facebook-ryhmistä, erilaisista musiikkikirjoista sekä varhaiskasvatuksen oppimateriaaleista. Yritimme ottaa laulujen valinnoissa huomioon mahdollisimman paljon niin toimeksiantajan toiveita kuin mieltä, mitä oppimisen aluetta mikäkin laulu palvelisi. Ryhmässä oli sillä hetkellä käsitelty mm. yhteisöllisyyttä, vuorovaikutusta, tunteita ja eri kulttuureita. Selkeitä toiveita laulujen suhteen emme saaneet, vaikka niitä kysyimme. Koska kyselylomakkeeseen vastaaminen sijoittui helmikuulle, oli ryhmässä silloin laulettu talvilauluja jo pidemmän aikaa. Kasvattajien toive olikin, että talvilauluja emme enää ottaisi tehtäväksemme, vaan oli aika siirtyä kohti keväisempiä lauluja.

Varhaiskasvattajien vastauksien perusteella valitsimme ensin kaksi laulua, jotka kuvitimme. Laulujen kuvittamisen lisäksi liitimme mukaan laulujen nuotit sekä ideoita ja vinkkejä, mitä muuta laulujen yhteydessä voi lasten kanssa tehdä: leikkejä, tansseja, tukiviittomia, rytmittelyjä, eri soittimia, askartelua ja muuta luovaa toimintaa. Toimitimme materiaalin ryhmään kommentoitavaksi ja katsottavaksi, sekä pyysimme varhaiskasvattajia antamaan sähköpostitse vapaamuotoista palautetta näistä kahdesta laulusta sekä valitsemaan ryhmän tämänhetkisiin tarpeisiin vielä yhden nimetyn laulun, jonka kuvittaisimme lopulliseen kansioon. Heidän antaman palautteen perusteella oli tarkoitus muokata lauluja sekä tarvittaessa tehdä parannuksia seuraavien laulujen kuvituksiin.

Kahdesta ensimmäisestä laulusta ja niihin koostetuista materiaaleista saamamme palaute oli hyvin vähäistä. Kasvattajat olivat tyytyväisiä alustaviin ehdotuksiin ja toteutustapoihin ja antoivat luvan jatkaa työstämistä ja kansion kasauttamista samalla tyylillä. Ainoa kehitystoive oli, että toimittaisimme laulujen mukana äänitiedoston, jossa laulu olisi laulettuna, jotta kaikki oppisivat, miten laulu menee.

Kahdesta ensimmäisestä laulusta tulleen palautteen jälkeen pääsimme työstämään varsinaista materiaalipankkia eli Kuvitetut laulut -musiikkikansiota. Mietimme, tarvitseeko kansio jonkinlaista pohjustusta teorian tiedon muodossa, ja päädyimme kirjaamaan lyhyet tietopaketit varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatusta musiikkikasvatuksesta, kuvien käytöstä, musiikkikasvatuksen työ- ja toimintatavoista, musiikkitoiminnan suunnittelusta ja vinkkejä uuden laulun opettamisesta lapsille. Teoriaosuuden jälkeen kirjoitimme vielä ohjeet kuvitettujen laulujen käyttöön. Tämän jälkeen valikoimme loput kansioon tulevat laulut ja kuvitimme ne. Kuvituksessa huomioimme, että kuvat olisivat selkeitä ja lapsille tutunomaisia. Lähdimme liikkeelle keväisistä lauluista, mutta päädyimme ottamaan mukaan myös sellaisia lauluja, jotka sopivat kaikkiin vuodenaikoihin, jotta saimme kattavasti mukaan erilaisia ja eripituisia lauluja ryhmän tarpeet ja toiveet huomioiden.

Laulujen lisäksi etsimme valmiita ja ideoimme uusia toimintaideoita laulujen kanssa toteutettaviksi. Toimintaideoita kasatessa otimme mahdollisimman

monipuolisesti huomioon muitakin luovia menetelmiä kuten tanssia, liikettä, draamaa, kuvallista ja kielellistä ilmaisua. Kun laulut, kuvat ja toimintaideat olivat kassassa, pääsimme laittamaan materiaalin yhteen. Tulostimme kaiken materiaalin ja laminoimme tarvittavat osuudet. Yritimme miettiä, miten kansiosta tulisi mahdollisimman selkeä ja helppokäyttöinen.

Alustavan suunnitelman mukaan oli tarkoitus, että kuvitustyön ja lauluihin liittyvien leikki- ja tehtäväideoiden materiaalit tehtyämme olisimme itse jalkautuneet päiväkodille, ja käyneet muutaman kerran testaamassa kuvitettujen laulujen toimivuutta lapsiryhmässä. Näin olisimme heti nähneet, mikä kuvissa ja lauluissa oli toimivaa, ja mitä voisimme vielä kehittää. Koronapandemiarajoitukset kuitenkin jälleen estivät meidän pääsymme päiväkodille. Sen sijaan toimitimme materiaalin toimeksiantajalle ja varhaiskasvattajat yhdessä lapsiryhmän kanssa kokeilivat kuinka kuvitetut laulut toimivat, miten lapset ottivat laulut vastaan ja millaisia muutoksia niihin olisi vielä syytä tehdä. Testausjakson jälkeen kysyimme lauluista palautetta niin kasvattajilta (Liite 4) kuin lapsiltakin (Liite 5). Näiden palautteiden perusteella pystyimme vielä muokkaamaan lauluja ja kuvia ennen lopullisen tuotoksen palauttamista.

Käytimme kuvittamisessa Kehitysvammaliitto ry:n ylläpitämää Papunetin kuvatyökalua ja kuvapankkia. Papunetin kuvia saa käyttää vapaasti kaikkiin epäkaupallisiin tarkoituksiin, kunhan kuvien alkuperäisten lähteiden mainitsemisesta on huolehdittu. Papunetin kuvia on tarvittaessa mahdollista myös muokata, rajata tai yhdistellä. (Kehitysvammaliitto ry 2021.) Meidän työmme kannalta kuvien muokausmahdollisuus oli hyödyllinen. Papunetissä on erilaisia kuvatyyppejä, joista voi valita käyttötarkoitukseen sopivia kuvia. Me käytimme värillisiä Arasaac-kuvia, piirroskuvia sekä viittomakuvia, jotka kaikki ovat selkeitä ja helposti hahmotettavia.

8.4 Tarkistusvaihe ja arviointi

Tarkistusvaihe voi olla ajallisesti lyhyt ja jopa kertaluontoinen, missä toimijat arvioivat syntyneitä tuotteita ja joko siirtävät sen takaisin työstövaiheeseen tai eteenpäin viimeistelyvaiheeseen. Tarkistusvaiheen voi ajatella kuuluvan kaikkiin vaiheisiin, ja sillä on tärkeä rooli osana kehittämishanketta. (Salonen 2013, 18.)

Materiaalipankki, eli Kuvitetut laulut -kansio oli toimeksiantajalla testattavana 2,5 viikkoa. Tämän testausjakson jälkeen saimme ryhmän kasvattajilta ja lapsilta kirjalliset palautteet lauluista ja kuvista sekä kansion toimivuudesta. Kasvattajat antoivat palautetta samalla tavalla kuin projektin alussa toteutettuun kyselyyn eli he vastasivat ryhmänä lähettämäämme puolistrukturoituun kyselylomakkeeseen.

Kasvattajien palautteesta kävi ilmi, että kansion testausjakso olisi voinut olla pidempi. Ryhmällä oli testausjakson aikana paljon pääsiäiseen liittyvää toimintaa, joka sekin vei aikaa kansioon perehtymiseltä. Jos aikaa olisi ollut enemmän, ryhmä olisi halunnut kokeilla monipuolisemmin lauluihin liittyviä toimintaideoita. Ryhmä ehti testaamaan puolet kansion lauluista. Kasvattajien antaman palautteen perusteella joissakin lauluissa kuvia olisi voinut määrällisesti olla vähemmän. Isommat kuvat olisivat voineet olla suuren lapsiryhmän kanssa toimivampia, jotta myös kauempana olevat lapset näkisivät ne paremmin. Palautteesta ei kuitenkaan käynyt ilmi, mitkä laulut toimisivat kasvattajien mielestä paremmin vähemmällä kuvilla. Päätimme tehdä kansion viimeisen laulun suuremmilla, mutta vähäisemmällä määrällä kuvia. Kaikkia kansion kuvia emme alkaneet suurentamaan, sillä aiemmin pyydettyssä palautteessa toimeksiantaja ei esittänyt toivetta suuremmista kuvista, vaan oli tyytyväinen tekemiimme A4-kokoisiin laulutauluihin.

Kuvien käyttö oli ryhmän lapsille jo ennestään tuttua, ja tottuneille kuvien lukijoille tekemämme laulutaulut toimivat hyvin.

”Kuvitus tukee laulujen/lorujen omaksumista hyvin; mahdollistaa kaikenlaisten oppijoiden mukana oloa.” (palaute päiväkodilta)

”Levottomampienkin mielenkiinto saadaan kohdistumaan opittavaan tekstiin paremmin.” (palaute päiväkodilta)

”Lapset tiedostavat miksi kuvia käytetään – muistaa paremmin” (palaute päiväkodilta)

”Kuvien avulla tuetaan rytmittämistä” (palaute päiväkodilta)

”Pienemmätkin jaksavat seurata.” (palaute päiväkodilta)

Kasvattajien palautteen perusteella laulut ja toimintavinkit olivat hyvin toteutettavissa ja helposti poimittavissa käyttöön. Kasvattajat kokivat erittäin hyödyllisinä tiedot siitä, mistä laulut löytyvät valmiiksi laulettuina. Kuvia pidettiin tarkoituksenmukaisina ja selkeinä. Valmiin musiikkikansion koettiin vähentävän kasvattajien työtä, sillä kansioista voi vain valita laulun ja sieltä löytyy valmiita ideoita laulun kanssa toteutettavaksi.

”Valmiiksi kuvitetut laulut vähentävät omaa työtä; valitse laulu ja toteuta!” (palaute päiväkodilta)

Toimeksiantajalta saadussa palautteessa oli pohdittu erityylisten kuvien käyttöä: heräisikö lasten mielenkiinto, jos kuvien tyyli vaihtuisi eri lauluissa? Pysyimme kuitenkin Papunetistä hankitussa materiaalissa pääosin tekijänoikeudellisista syistä. Jos olisimme hyviä piirtämään, olisimme voineet harkita osaksi itse piirrettyjä kuvia. Esimerkiksi valokuvat kuitenkin jätimme tarkoituksella pois, sillä valokuvat ovat monesti liian yksityiskohtaisia, ja niistä on vaikea saada tarpeeksi selkeitä ja yksinkertaisia ison lapsiryhmän käyttöön.

Lasten palautekyselyn tarpeellisuutta opinnäytetyössämme voi kyseenalaistaa. Tarkoituksenamme oli saada selville, millaisista lauluista ja kuvista lapset pitivät, ja auttoivatko kuvat jotenkin laulun opettelemisessa. Vastaukset jäivät tarkoituksemme nähden suppeiksi. Tähänkin vaikutti koronapandemian tuomat haasteet, kun emme itse päässet kertaakaan päiväkodille tapaamaan tai haastattelemaan lapsia, vaan palautteen pyytäminen jäi päiväkodin kasvattajien vastuulle. Jos olisimme olleet itse paikalla, olisimme voineet esittää lapsille enemmän tarkentavia kysymyksiä, ja saada sillä keinoin ehkä enemmän ja monipuolisempia vastauksia. Nyt lasten antama palaute tiivistyi kahteen lauseeseen: *”Auttaa*

muistamaan.” ja *”Saa näyttää.*” Lapset olivat myös saaneet äänestää heidän mielestään Musiikkikansion parasta laulua, mutta äänestyspäivänä paikalla ryhmässä oli ollut vain 10 lasta, ja heidän äänensä olivat jakautuneet tasaisesti kaikille lauluille. Selkeää suosikkia ei siis ollut, mutta toisaalta tulos kertoi sen, että eri lapset pitävät erilaisista lauluista ja onkin tärkeää, että tarjolla on monipuolista materiaalia hyödynnettäväksi.

8.5 Viimeistelyvaihe

Salonen (2013, 18) muistuttaa, että viimeistelyvaihe voi kestää kauan, ja siihen on varattava aikaa. Opinnäytetyön tarkistusvaiheessa tehtävänä on arvioida tuotosta yhdessä toimeksiantajan kanssa, jotta sen työstämistä voidaan jatkaa tai sitä voidaan alkaa viimeistelemaan. Viimeisteltävänä on sekä tuotos että opinnäytetyöraportti, jotka yhdessä muodostavat toiminnallisen opinnäytetyön.

Viimeistelyvaiheessa tuotoksen eli Kuvitetut laulut -musiikkikansion kohdalla emme tehneet paljonkaan muutoksia kansion sisältöön tai kuvituksiin. Toimeksiantaja oli tyytyväinen kansion sisältöön sekä sen rakenteeseen, ja kansio vastasi heidän odotuksiaan. Toimeksiantajalta saadun palautteen perusteella teimme pieniä muokkauksia kansioon ulkoasuun ja käytettävyyteen liittyen.

Kasvattajat toivoivat kansiossa olevista lauluista sisällysluettelo heti kansion kanteen laitettavaksi. He toivoivat myös, että välilehdissä olisi esimerkiksi pieni kuva, sama kuin laulun iso aloituskuva, jotta turha etsiminen ja selailu vähenisi. Nämä pienet muutokset lisäsivät kansion houkuttelevuutta ja käytettävyyttä entisestään. Samalla muokkasimme hieman kansion tekstejä, korjasimme yhden laulun kuvajärjestyksestä, lisäsimme vielä muutaman käyttövinkin ja kiinnitimme huomiota värien ja pienten kuvien tuomaan visuaalisuuteen.

Arvioinnin yhteydessä kysyimme ryhmältä, minkä laulun he haluaisivat vielä kansioon lisättävän. Ryhmä kertoi pitävänsä kovasti Siinan taikaradion lauluista, joten kuvitimme ja ideoimme sieltä vielä yhden laulun mukaan kansioon.

Lopullisen opinnäytetyöraportin viimeistelyyn kului paljon aikaa. Tässä vaiheessa oli paljon hyötyä hyvin tehdystä suunnitelmasta sekä pitämästämme opinnäytetyöpäiväkirjasta, joka kasvoi hyvin laajaksi kokonaisuudeksi. Saimme apua ja vinkkejä opinnäytetyöraportin viimeistelyyn myös käymistämme aiemmista ohjauksista sekä seminaareista. Viimeistelyvaiheessa luetimme opinnäytetyötämme myös ulkopuolisilla tahoilla, jotta saimme uutta ja tuoretta näkökulmaa työmme viimeistelyyn, kirjoitusasuun ja työn loppuunsaattamiseen.

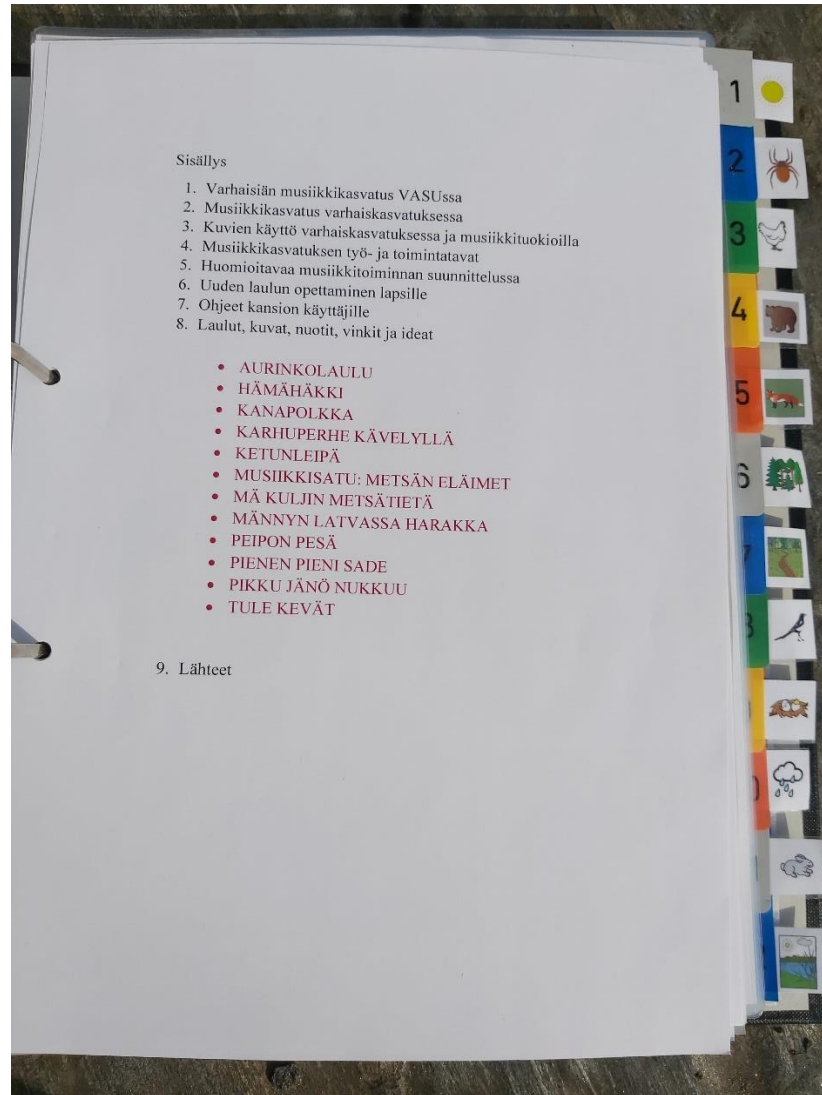
Vaihe ja ajankohta:	Mitä tehtiin:	Toimijat:
<p>ALOITUS- JA SUUNNITTELUVAIHE</p> <p>kevät 2020 – joulukuu 2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aiheen valinta ja parityöskentelystä sopiminen - Alustava keskustelu toimeksiantajan kanssa, aiheen rajaaminen. - Opinnäytetyö suunnitelma ja teoriatiedon etsiminen 	<p>Opinnäytetyön tekijät,</p> <p>Opinnäytetyön tekijät, päivähoiton aluevastaava ja päiväkodin vastaava varhaiskasvatuksen opettaja</p> <p>Opinnäytetyön tekijät, ohjaavat opettajat</p>
<p>ESIVAIHE</p> <p>joulukuu 2020 – helmikuu 2021</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Toimeksiantosopimus ja tutkimusluvan hakeminen - Lupakyselyt varhaiskasvattajille ja lasten huoltajille 	<p>Opinnäytetyön tekijät, päivähoiton aluevastaava ja kaupungin varhaiskasvatuksen vastuuhenkilö</p> <p>Opinnäytetyön tekijät, varhaiskasvattajat ja lasten huoltajat</p>
<p>TYÖSTÖVAIHE eli KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS</p> <p>helmi – maaliskuu 2021</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ryhmäkysely ja aikatauluista sopiminen - Kansion ja kuvien työstö - Kansion testaaminen ryhmässä ja palautteen kerääminen 	<p>Opinnäytetyön tekijät ja varhaiskasvattajat</p> <p>Opinnäytetyön tekijät</p> <p>Varhaiskasvattajat ja ryhmän lapset</p>
<p>TARKISTUSVAIHE JA ARVIOINTI</p> <p>huhtikuu 2021</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kansion muokkaaminen palautteen perusteella 	<p>Opinnäytetyön tekijät</p>

VIIMEISTELYVAIHE huhti – toukokuu 2021	- Kansion viimeistely - Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen	Opinnäytetyön tekijät Opinnäytetyön tekijät
VALMIS TUOTOS toukokuu 2021	- Valmiin kansion luovuttaminen toimeksiantajalle - Opinnäytetyön seminaari	Opinnäytetyön tekijät Opinnäytetyön tekijät, vertaisarvioijat, ohjaavat opettajat

Kuvio 3. Opinnäytetyön eteneminen työvaiheittain konstruktivistisen mallin mukaan.

9 Valmis tuotos

Meidän opinnäytetyömme tuotoksena syntyi materiaalipankki, Kuvitetut laulut - musiikkikansio, johon olemme keränneet kuvitettuja lauluja ja niiden käyttömahdollisuuksia sekä lyhyesti teoriaa aihealueesta (kuva 1). Tämä kansion muodossa oleva materiaalipankki jää toimeksiantajana toimineen päiväkodin arkipäiväiseen käyttöön musiikkihetkiä varten.

Kuva 1. Kuvitetut laulut -musiikkikansio (Kuva: Sari Kärki)

Kansion alkuun tuli lyhyt ja ytimekäs teoriaosio. Tämä teoriaosio sisälsi tiivistettynä musiikkikasvatusta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan, musiikkikasvatusta ja kuvien käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa, musiikkikasvatuksen työ- ja toimintatapoja sekä huomioon otettavia asioita musiikkikasvatusta suunniteltaessa ja uuden laulun opettamisesta lapsille. Halusimme pitää teoriaosuuden lyhyenä, tiiviinä sekä helposti luettavana ja ymmärrettävänä, jotta kasvattajat saisivat siitä tarvitsemansa tiedon kätevästi. Kansioon tuli myös lyhyt ohjeistus kuvitetujen laulujen käyttöön sekä sisällysluettelo selkeyttämään kansion rakennetta ja käytettävyyttä.

Kansio sisältää 11 kuvitettua lastenlaulua nuotteineen ja erilaisine toimintavinkeineen sekä lisäksi yhden kuvitetun musiikkisadun. Nämä laulut valikoituivat kansioon aiemmin varhaiskasvattajille tehdyn puolistrukturoidun kyselyn tuloksien pohjalta. Otimme huomioon ryhmän lasten tarpeita ja toiveita sekä kasvattajien esittämiä toiveita. Sopivien laulujen kokoamisessa käytettiin hyödyksi kirjallisuudesta, internetistä ja kasvattajille tarkoitetuista foorumeista lähtöisin olevia kuvia, ideoita ja lauluja. Lisäksi me opinnäytetyön tekijät toimimme kuvitukseen ja toimintavinkeihin mukaan omia ideoitamme ja näkemyksiämme. Lauluissa, joita otimme mukaan kansioon, pyrimme huomioimaan mahdollisimman monipuolisesti erilaisia työskentelytapoja musiikkikasvatuksesta, sekä ryhmän toiveita opettavista asioista musiikkikasvatuksesta heidän ryhmänsä tarpeisiin nähden. Materiaalipankista tuli laajempi kuin mitä ensin oli suunniteltu, sillä toimeksiantajalla oli paljon toiveita, ja halusimme toteuttaa niistä mahdollisimman monia. Oli myös vaikea löytää sellaisia lauluja, joissa yhdessä laulussa voisi toteuttaa useampia eri työskentelytapoja tai toimintaideoita.

Toimeksiantajan toiveesta lisäsimme kansioon myös lähteen, josta kyseessä oleva laulu löytyy laulettuna. Se helpottaa kasvattajia oppimaan laulun, jos laulu on entuudestaan vieras, eikä kasvattajalla ole nuotinlukutaitoa. Muutaman uudemman laulun, joita emme löytäneet cd-levyiltä tai internetistä, lauloimme itse ja tallensimme ne ryhmän kasvattajien kuunneltavaksi ja käyttöön.

Toimeksiantaja toivoi kansioon jotakin keväistä tarinallista laulua. Tämän toiveen pohjalta päätimme kansioon otettavien laulujen teemaksi keväiset laulut. Halusimme kuitenkin osan lauluista olevan sellaisia, joita voidaan laulaa varhaiskasvatuksen arjessa vuodenajasta riippumatta, mutta niin että ne soveltuvat myös tähän kevätteemaan mukaan. Näillä lauluvalinnoilla kansion käytettävyys paranuu ja kasvattajien on helppo jatkaa itse kansion työstämistä tulevien vuodenaikojen mukaan ensimmäistä teemaa mukaillen.

Jokaisen kansioon tulevan laulun kuvitukset laminoimme laulutaulun muotoon A4-kokoisiksi tauluiksi (kuva 2). Kuvituksessa oli mukana myös laulujen sanat, joita kasvattajien on helppo seurata. Jokaisen laulun kohdalta ansiosta löytyy myös

nuotit kyseiseen lauluun, tieto mistä laulu löytyy sekä lista erilaisista toimintavinkeistä laulun kanssa kokeiltavaksi. Helpottaaksemme kansion käyttöä jokaisen laulun etusivuksi tuli sivu, jossa lukee laulun nimi ja on siihen sopiva iso kuva. Laulut ovat kansiossa aakkosjärjestyksessä ja ne on eroteltu välilehdin, jotta kansion käyttö olisi mahdollisimman helppoa ja mutkatonta. Teimme kansioon mukaan myös valmiita peiteliuskoja, joilla kasvattajien on helppo rajata kuvien näkyvyyttä haluamallaan tavalla.

<p>Varjoisassa kuusikossa</p> 	<p>ketunhätä kainalossa</p> 	<p>kettu teki taikinan</p> 	<p>suolaisen ja makean.</p>
<p>Siitä leipoi leivän pienen,</p> 	<p>viereen rouskun, kärpässiä</p> 	<p>tarjolle sen vei,</p> 	<p>itse syönyt ei.</p>

Kuva 2. Esimerkki A4- kokoisesta laulutaulusta (Kuvat: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Aino Ojala, Elina Vanninen, Paxtoncrafts Charitable Trust, Sergio Palao / ARASAAC ja Sclera.)

10 Pohdinta

Opinnäytetyön idea oli meidän mielestämme hyvä, mielenkiintoinen ja käytännöllinen ja lisäksi ajatus kansion tekemiseen oli tullut aidosta tarpeesta. Toimeksiantajan lisäksi olemme keskustelleet aiheesta useiden varhaiskasvatuksessa

työskentelevien henkilöiden kanssa, ja monet ovat olleet sitä mieltä, että ottaisivat vastaavanlaisen kansion mielellään itsekkin käyttöön. Opinnäytetyömme tuotos olisi siis konkreettisesti hyödynnettävissä. Tämä antoi meille motivaatiota lähteä työstämään aihetta.

Koimme tämän työelämälähtöisen, toiminnallisen ja toimeksiantajasta lähtöisin olevan aihealueen itsellemme mieleiseksi ja tärkeäksi. Halusimme tarttua aihealueeseen ja olla luomassa uutta materiaalia sekä innostamassa kasvattajia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen ja kehittyvään musiikkikasvatukseen päiväkodin arjessa. Samalla saisimme itse kehittyä ja kasvaa varhaiskasvatuksen opettajuudessamme luomalla uutta, käytännönläheistä ja varhaiskasvatuksen perusteiden mukaista materiaalia varhaiskasvatuksen arjessa käytettäväksi.

Opinnäytetyömme aikataulut muuttuivat prosessin aikana, mutta pääsimme lopulta kuitenkin tavoitteeseemme ja opinnäytetyö valmistui alustavan suunnitelman mukaan. Työstövaihe eli käytännön toteutus jäi ajallisesti lyhyeksi, ja siihen olisimme kaivanneet lisää aikaa. Jos tuotoksen kasaamiseen olisi ollut enemmän aikaa, olisimme voineet olla toimeksiantajan kanssa vieläkin tiiviimmin yhteydessä. Jos olisimme päässeet itse paikan päälle keskustelemaan, toteuttamaan kyselyjä ja pitämään musiikkituokioita lapsille, olisi syvemmän yhteistyön saavuttaminen ollut helpompaa. Kyselylomakkeiden ja lasten arvioinnin merkitys työllemme olisi voinut olla merkityksellisempi, jos olisimme alustavan idean mukaan päässeet toimimaan kentälle itse.

10.1 Johtopäätökset

Musiikki kuuluu olennaisesti varhaiskasvatuksen sisältöalueisiin (Ruokonen 2001, 121). Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteina on vahvistaa lasten kiinnostusta ja positiivista suhdetta musiikkiin. Lähtökohtana ovat lapsilähtöinen, lapsen osallisuutta korostava pedagogiikka. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lasten mielenkiinnon kohteet, ympäristö, jossa lapsi

kasvaa ja ympäristössä esiintyvät ilmiöt. Toiminta tulee olla kokonaisvaltaista, elämyksellistä ja tavoitteellista. Musiikkitoiminnassa opitaan ilon, leikin ja positiivisten kokemusten kautta. (Piispanen 2019, 12; Ruokonen 2011a, 122–123.)

Tarkoituksenamme oli kehittää päiväkodin musiikkikasvatusta ja tuoda musiikkihetkiin konkreettista apua, uutta näkökulmaa sekä ideoita. Tavoitteena oli lisätä kuvien käyttöä musiikkihetkillä. Kuvien käyttö tukee lasten oppimista, keskittymistä, kielenkehitystä ja osallisuutta yhteisillä tuokioilla. Tavoitteena oli myös kannustaa ja rohkaista kasvattajia käyttämään musiikkia monipuolisesti päiväkodin arjessa antamalla heille uutta materiaalia musiikkikasvatuksen toteuttamiseen.

Opinnäytetyömme tarkoitus ja tavoite saavutettiin mielestämme niin pitkälti kuin se tämän työn kannalta oli mahdollista. Varhaiskasvattajat saivat käyttöönsä uutta materiaalia ja tekemämme musiikkikansion kuvitukset lisäsivät kuvien käyttöä musiikkihetkillä, sillä valmiit kuvataulut on helppo ottaa mukaan tuokioille. Kuvien avulla myös lasten osallisuus tuokioilla pääsee toteutumaan paremmin. Kuvitetut laulut -musiikkikansion materiaali voi olla tukemassa myös lasten oppimista, keskittymistä ja kielenkehitystä. Meidän opinnäytetyöprosessimme aikana emme kuitenkaan ole pystyneet saamaan tarkempaa tietoa siitä, kuinka kuvien käyttö vaikuttaa kyseisiin osa-alueisiin. Kansion testausaika ryhmässä oli vain 2,5 viikkoa, eikä siinä ajassa pystytä havaitsemaan esimerkiksi lasten kielenkehityksessä tai muussa oppimisessä tapahtuvia muutoksia. Saamamme palautteen perusteella on kuitenkin nähtävissä, että kuvatuon käyttö musiikkihetkillä on perusteltua.

”Laulujen oppiminen sujuu niiden avulla helposti... levottomampienkin mielenkiinto saadaan kohdistumaan opittavaan tekstiin paremmin.” (palaute päiväkodilta)

”Kuvia käytetään myös yksityisesti (esim. S2) lapsille. Visuaalinen tuki tärkeä/luonnollinen monille (myös aikuisille) oppimisessa.” (palaute päiväkodilta)

”Lapset saivat myös toimia kapellimestareina; näyttää ”tahtipuikolla” kuvia toisille.” (palaute päiväkodilta)

Musiikin ja musiikillisesti luovien toimintojen tulisi kuulua jokapäiväiseen varhaiskasvatukseen. Lasten osallistaminen luovaan toimintaan on olennaisen tärkeää. (Lindeberg-Piironen 2017, 95.) Kuvitettujen laulujen avulla lapset pääsevät helpommin mukaan toimintaan ja kuvien avulla kasvattajien ja lasten välisestä kommunikoinnista tulee tasavertaisempaa. Kuvitetut laulut auttavat lapsia muistamaan ja ymmärtämään paremmin laulujen sanoja. Ne myös motivoivat lapsia. Kuvat ovat kertomisen tukena ja auttavat palauttamaan asioita ja uusia sanoja mieleen. Niiden avulla lapset pystyvät paremmin seuraamaan tarinan kulkua ja osallistumaan mukaan toimintaan. Kuvista hyötyvät myös sellaiset lapset, joiden suomen kielen taito on vasta kehittymässä.

Päiväkodin kasvattajille työstämässämme materiaalipankissa on teorian tiedon ja kuvitettujen laulujen lisäksi myös erilaisia ideoita laulujen kanssa kokeiltavaksi. Musiikkikansion tarkoitus on herätellä kasvattajia käyttämään musiikkia muillakin keinoin kuin vain laulamalla ja soittamalla. Kansio antaa myös työvälineitä päiväkodin musiikillisiin hetkiin niillekin kasvattajille, jotka eivät koe musiikkia omaksi vahvuudekseen.

Kasvattajat kokivatkin kokoamamme kansion olevan hyödyllinen ja helposti arkeen mukaan otettava työväline. Saamamme palautteen perusteella opinnäytetyömme sai varhaiskasvattajilta innostuneen vastaanoton, ja musiikkikansio on löytänyt paikkansa toimeksiantajan käytössä.

”Saimme intoa idean laajentamiseen edelleen!” (palaute päiväkodilta)

”Käyttö ei jää kokeiluun.” (palaute päiväkodilta)

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Huomioimme koko opinnäytetyön prosessin ajan eettiset ohjeistukset. Emme ole julkaisseet toimeksiantajana toimivan päiväkodin nimeä tai opinnäytetyöhön osallistuvien työntekijöiden tai lasten nimiä. Ennen kuin aloitimme yhteistyön päiväkodin henkilöstön ja lapsiryhmän kanssa, huolehdimme siitä, että kaikki

tutkimusluvut, sopimukset ja lupakyselyt oli tehty. Suostumukset lasten osallistumiseen pyydettiin heidän huoltajiltaan. Huolehdimme läpi opinnäytetyön siitä, että kaikkia saamiamme materiaaleja säilytettiin asianmukaisesti ja ne hävitettiin huolellisesti, kun niitä ei enää tarvittu.

Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi toimeksiantajan ja lapsiryhmän osallistuminen ja arvioinnissa mukana oleminen. Dokumentoimme koko prosessin ajan opinnäytetyöpäiväkirjaamme ja niin kuin Salosen (2013, 20) konstruktivistisessä mallissa, työn arvioiminen on mukana koko prosessin ajan. Huomioimme koko opinnäytetyöprosessin ajan, että kirjoittamistyyli pysyy selkeänä asiatekstinä.

Toisten ottamia tai tekemiä kuvia etsiessä on aina syytä tarkistaa, mitkä ovat kuvien tekijänoikeudet (Huuhtanen 2011, 62). Osaksi tästä syystä päädyimme käyttämään Papunetin verkkosivuilla (www.papunet.net/tietoa) toimivaa ilmaista kuvapankkia. Oli selkeää, että käyttämämme kuvat olivat kaikki samasta paikasta ja paikka on sellainen, jonka tekijänoikeudet ovat hyvin tiedossa. Papunetin sivuilla on hyvin selkeästi kerrottu miten ja mihin kuvia saa käyttää ja kuinka kuvien lähteet merkitään. Käytimme kansiossa myös muutamaa itse ottamaamme kuvaa.

Tekijänoikeudet tulee huomioida myös nuottien käytössä ja julkaisussa. Otimme selvää, mihin kaikkeen meillä on oikeudet ja mihin tarvitsimme luvat. Muutamat käyttämämme laulut olivat vanhoja kansanlauluja, jotka ovat tekijänoikeudellisesti vapaasti käytettävissä. Kaksi kansioon laittamistamme uudemmissa lauluista löytyi internetin keskustelupalstalta. Näiden laulujen tekijöihin otimme suoraan yhteyttä ja saimme luvan julkaista heidän teoksensa opinnäytetyössämme. Suurin osa lauluista oli erilaisista nuottikirjoista, joista Kopioston kopiointiluvan mukaisesti saa kopioida nuotteja opetus- ja tutkimuskäyttöön (Kallanranta, Kangasharju, Peltonen, Salmela & Ylihärsilä 2021). Tekijänoikeuksien takia emme kuitenkaan julkaise opinnäytetyömme valmista tuotosta internetissä, vaan materiaalipankki tällaisenaan jää ainoastaan toimeksiantajana toimineelle päiväkodille opetuskäyttöön.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa on arvioitava käyttämiensä lähteitä ja suhtauduttava niihin kriittisesti. Lähdeaineistoa voi arvioida sen auktoriteetin tai tunnettavuuden mukaan ja siitä on hyvä huomioida lähteen ikä, laatu ja sen uskottavuuden aste. Mahdollisimman tuore ja ajantasainen lähde on yleensä hyvä valinta. Lähteiden tulee palvella juuri kyseisen työn tekemistä. Varsinkin käytännönläheisessä toiminnallisessa opinnäytetyössä lähteiden lukumäärällä ei ole niin paljon arvoa kuin sillä, että lähteet ovat laadukkaista ja soveltuvat aihealueeseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72, 76–77.) Olemme käyttäneet opinnäytetyömme lähteinä mahdollisimman tuoreita lähteitä ja tarkastelleet niitä kriittisesti. Olemme etsineet aiempia tutkimuksia aiheesta sekä monipuolisesti erilaisia lähdeaineistoja, jolloin olemme arvioineet niiden käytettävyyttä juuri tämän työn kannalta.

10.3 Ammatillinen kasvu

Oman ammatillisuuden ja oppimisen kannalta opinnäytetyömme aihealue oli käytännönläheinen, mielenkiintoinen ja se liittyi vahvasti varhaiskasvatuksessa toteutettuihin toimintatapoihin. Opinnäytetyömme aihe nousi toimeksiantajan tarpeesta. Halusimme tehdä opinnäytetyön, joka palvelee työelämää ja samalla kasvattaa myös omaa osaamistamme varhaiskasvatuksen kentällä. Musiikki ja kuvatuki olivat meille molemmille jo entuudestaan tuttuja ja mieleisiä elementtejä työssämme. Tämän opinnäytetyön myötä pääsimme yhdistämään nämä kaksi tärkeää tapaa, työstämään ja kokoamaan uutta materiaalia sekä kannustamaan kasvattajia ottamaan musiikkia ja kuvatukea enemmän käyttöön päiväkodin arkeen ja musiikkihetkille.

Opinnäytetyössämme pääsimme luomaan materiaalia, jota voimme myös itse jatkossa hyödyntää omassa työssämme. Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli oppia työstämään sellaisia varhaiskasvatukseen sopivia työvälineitä, jossa on osallistettu ryhmän kasvattajia ja lapsia mukaan prosessiin. Halusimme tuoda musiikkikasvatukseen monipuolisesti erilaisia tapoja ja keinoja, joiden avulla voidaan toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaista musiikillista toimintaa lasten kanssa.

Opinnäytetyöprosessin aikana opimme, miten tärkeää on luoda hyvä yhteistyö toimeksiantajaan ja osallistaa eri toimijoita mukaan prosessiin. Toimivan ja toimeksiantajaa palvelevan tuotoksen aikaansaamiseksi on tärkeää ottaa käyttäjät mukaan jo ideointi- ja suunnitteluvaiheessa. Kun käyttäjät ovat saaneet olla vaikuttamassa prosessiin, syntyy tuotos, joka palvelee heidän tarpeitaan ja jossa on huomioitu heidän toiveitaan. Näin ollen tuotoksesta tulee sellainen, joka tulee säännölliseen käyttöön, ja kehittyy sekä laajenee toimeksiantajan näköiseksi työvälineeksi tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tuotoksen kokoaminen oli meille erityisen kiinnostavaa, innostavaa ja palkitsevaa. Tiesimme, että opinnäytetyöstämme ja varsinkin sen tuotoksesta tulee olemaan hyötyä varhaiskasvatuksen kentällä. Opinnäytetyömme antoi meille näkemystä siitä, kuinka musiikkikasvatusta ja kuvatukea voidaan hyödyntää päiväkodin arjessa. Näitä oppeja voimme käyttää tulevaisuudessa työssämme. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet laaja-alaisen osaamisen myötä avautui opinnäytetyötä tehdessämme entistä paremmin. Tulevaisuudessa niin osaamisen alueiden kuin varhaiskasvatussuunnitelman hyödyntäminen ja soveltaminen eri aihealueisiin on vieläkin tutumpaa.

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan työläs ja vei paljon aikaa, mutta oli samalla myös hyvin opettavainen kokemus. Olemme joutuneet toimimaan paljolti itseohjautuvasti vallitsevan koronapandemian ja itsenäisen opiskelutavan vuoksi. Työelämälähtöisen ja parityöskentelynä tehdyn opinnäytetyön tekeminen sekä vaatii että kehittää tiimityö- ja vuorovaikutustaitoja, joita tulemme tarvitsemaan varhaiskasvatuksen opettajan työssämme. Parityöskentely antoi mahdollisuuden dialogille ja auttoi laajemman näkemyksen saavuttamisessa. Pystyimme myös hyödyntämään molempien vahvuuksia eri osaamisalueilla ja kannustamaan toisiamme päämäärän saavuttamiseksi.

Työn aikana jouduimme muuttamaan suunnitelmia ja toteutustapoja, mutta huolellinen suunnitelman tekeminen ja aikataulun laatiminen auttoivat vaiherikkaan prosessin läpiviemisessä. Prosessi kokonaisuudessaan opetti joustavuutta, suunnitelmallisuutta, tavoitteiden asettamista ja päämäärätietoisuutta, jotka

edesauttoivat päämäärän saavuttamisessa. Motivaatiota työskentelyyn olemme saaneet mielenkiintoisista aihealueista, ohjauksissa saamistamme näkökulmista ja palautteista, parityöskentelystä sekä ympäriltä ja läheisiltä saamastamme tuesta ja kannustuksesta.

10.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyön tuotoksen, Kuvitetut laulut -musiikkikansion, toivomme tuovan päiväkodin kasvattajille lisää innostusta ja rohkeutta ottaa musiikkia mukaan vieläkin enemmän päivittäisiin hetkiin erilaisten menetelmien ja ideoiden avulla. Toivomme myös, että valmiiksi kuvitetut laulut ideoineen lisäävät lasten osallistumista ja aktiivista toimijuutta tuokioilla tukien muun muassa lasten oppimista, keskittymistä ja kielenkehitystä.

Musiikkikansio on valmis materiaalipankki, jota kasvattajat voivat hyödyntää omassa työssään. Koska kasvattajat kokivat saavansa kansioista lisää intoa idean laajentamiselle ja totesivat palautteessa, että kansion käyttö ei jää pelkästään kokeiluun, uskomme että musiikkikansiota tullaan hyödyntämään ja kehittämään toimeksiantajana toimineen päiväkodin musiikkikasvatuksen välineeksi jatkossakin. Kun kohderyhmää on osallistettu tarpeeksi toimintaa suunniteltaessa, päästään helpommin sellaiseen lopputulokseen, joka toimii myös käytännössä kohderyhmän toiminnassa (Turja 2011, 26). Uskommekin, että yhteistyö heti aloitus- ja suunnitteluvaiheessa toimeksiantajan kanssa ja ryhmän varhaiskasvattajien osallistaminen mukaan prosessiin oli tukemassa opinnäytetyömme onnistumista ja hyödynnettävyyttä.

Kuvat voisivat toimia inspiraationa myös toisenlaisessa käyttötarkoituksessa. Kuvien avulla lapset voivat itse kertoa tarinaa tai kehittää aivan uuden oman laulun. Tärkeintä kuitenkin on, että musiikki olisi mukana lasten päiväkotipäivässä jokaisena päivänä ilon tuojana.

Koska lasten osallisuuteen kiinnitetään tällä hetkellä kovasti huomiota, voisi jatkokotutkimusajatuksena olla, että lapset olisivat itse mukana kuvittamassa lauluja. Kuvista tulisi varmasti hyvin erilaisia, jos ne tehtäisiin kokonaan lasten näkökulmasta ja mukaan tulisi taidepedagogiikan toteutusta kuvataiteen lähtökohdista.

Nyt paperisena ja laminoituna versiona toteutettu kansio olisi myös mahdollista toteuttaa interaktiivisena digitaalisena kirjana esimerkiksi tabletille. Musiikin saisi kuulumaan suoraan laitteelta lapsen koskettaessa valitsemaansa kuvaa. Laulun edetessä kuvat vaihtuisivat, jolloin lapsi voisi seurata tarinan etenemistä sekä kuvien että musiikin avulla.

Lähteet

- Adenius-Jokivuori, M., Eronen, T. & Laakso, M-L. 2014. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 171–186.
- Ahonen, H. 1993. *Musiikki sanaton kieli: musiikkiterapian perusteet*. Helsinki: Finn lectura.
- Ahonen, L. 2017. *Vasun käyttöopas*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ahonen, R. & Lohtaja-Ahonen, S. 2011. *Palaute kuuluu kaikille*. Helsinki: Infor. Avainsäätiö. https://www.avainsaatio.fi/tuotteet_laulut.php. 4.3.2021.
- Halenius, O. 2012. *Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa*. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35511/kuvaliis.pdf?sequence=1>. 12.10.2020.
- Huhtinen-Hildén, L. 2019. *Elämän ja arjen musiikkia – musiikillisen ilmaisun monia mahdollisuuksia*. Teoksessa Karjalainen A L. (toim.) *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle*. Jyväskylä: PS-kustannus. 21–55.
- Huotilainen, M. 2019. *Näin aivot oppivat*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Huttunen, M. & Jalanko, H. 2021. *Puheen ja kielen häiriöt lapsella*. Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00413>. 14.5.2021.
- Huuhtanen, K. (toim.) 2011. *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 48–57.
- Kallanranta, J., Kangasharju, A., Peltonen, M., Salmela, K. & Ylihärtilä, H. 2021. *Musiikin ja nuottien käyttö*. Kopiosto ry. <https://kopiraittila.fi/teosten-kaytto/musiikin-ja-nuottien-kaytto/>. 21.3.2021.
- Kehitysvammaliitto ry. 2017. *Yksilöity struktuuri toimii parhaiten*. <https://tikonen.fi/aiheet/menetelmat/yksiloity-struktuuri-toimii-parhaiten/>. 23.4.2021.
- Kehitysvammaliitto ry. 2021. *Materiaalia kommunikoinnin tukemiseen*. <https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>. 28.2.2021.
- Kerola, K. 2011. *Autistisesti käyttäytyvien lasten kuntoutus – strukturoitu opetus*. Teoksessa Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.) *Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. Helsinki: Gaudeamus. 167–190.
- Ketonen, R., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M. & Mattinen, A. 2014. *Kieli ja viestintä*. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 201–225.
- Ketonen, R., Salmi, P. & Tuovinen, S. 2004. *Kielelliset vaikeudet ja vuorovaikutuksen tukeminen*. Teoksessa Aro, T. (toim.) *Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä*. Jyväskylä: PS-kustannus. 33–52.
- Kokkonen, T. 2016. *Lauluja kuvin ja tukiviittomin – erityislasten kommunikaatiotaitojen tukeminen musiikkitoiminnan avulla*. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117837/Kokkonen_Tiia.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 20.10.2020.

- Kontu, E. 2001. Vuorovaikutuksesta leikkiin ja leikistä draamaan – ”Lähdetään yhdessä tähdenlennolle”. Teoksessa Kontu, E. & Pihlaja, P. (toim.) Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001: 14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. 84–111.
- Koskinen, A. & Pihlajaniemi, M-M. 2019. Kuvitetut laulukortit monikulttuuristen lasten kielen kehityksen tukena. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161588/Kuvitetut%20laulukortit%20monikulttuuristen%20lasten%20kielen%20kehityksen%20tukena.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 13.10.2020.
- Kuusisto, A. 2010. Kulttuurinen, kielellinen ja katsomuksellinen monimuotoisuus päiväkodissa: haasteita ja mahdollisuuksia. Tutkimuksia 2010: 3. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Kyttälä, M. 2008. Visuaalis-spatiaalisten työmuistivalmiuksien yhteys (esi)matemaattisiin taitoihin ja merkitys osana matemaattisilta taidoiltaan heikkojen lasten ja nuorten kognitiivista profiilia. Tutkimuksia 293. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Väitöskirja.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20036/visuaali.pdf?sequence=2&isAllowed=y> 15.10.2020.
- Lahtinen, L. 2016. Oranssi appelsiini – kuvitettu musiikkikirjasto varhaiskasvatukseen. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117402/Lahtinen_Laura.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 31.10.2020.
- Lieksan kaupunki. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet ja Lieksan kaupungin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.
<https://www.lieksa.fi/documents/89419/0/Varhaiskasvatussuunnitelma+2020.pdf/d2552f8e-0730-e1e3-92b2-8dafc0e42d84>. 9.3.2021.
- Lindeberg-Piironen, A & Ruokonen, I. 2017a. Musiikki ja me. Teoksessa Lindeberg, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 11–30.
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017b. Lapsi ja musiikki. Teoksessa Lindeberg, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 63–133.
- Lindeberg-Piironen, A., Ruokonen, I. & Pantsu, L. 2017. Musiikkitoiminnan suunnittelu. Teoksessa Lindeberg, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 339–378.
- Luokkala, M. & Grahn, P. 2018. Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja Musiikki-matkailijoille. Helsinki: Suomen Musiikkimatka Oy.
- Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. 8.5.2021.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.
- Piispanen, U. 2019. Muskarisoppa. Reseptejä varhaisiän musiikkikasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus.
- Pohjakallio, A-K. 2011. Suupoppia. Lahti: Avainsäätiö.

- Rautamies, E., Laakso, M-L. & Poikolainen, P-L. 2011. Haastavasti käyttäytyvä lapsi – kodin ja päivähoidon kasvatusyhteistyö koetuksella. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. 192–215.
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous: 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn Lectura. 120–143.
- Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 22–29.
- Ruokonen, I. 2011a. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 121–135.
- Ruokonen, I. 2011b. Musiikin monet kielet. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 62–69.
- Ruokonen, I. 2016. Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka. Helsinki: Finn Lectura.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Kauppinen, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html. 4.4.2021
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön -Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 12.10.2020.
- Siponen, S. & Kaaja, K. 2020. Pilke päiväkotien musiikkikasvatuksen edistäminen. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/342639/Siponen_Sanna%26Kaaja_Krista.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 24.1.2021.
- Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2021. Musiikin opetus suomessa. <http://www.musicedu.fi/musiikin-opetus-suomessa/>. 4.3.2021.
- Suvanto, A. 2011. Leikki-ikäisen lapsen kielenkäyttötaitojen kehittäminen. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus. 279–289.
- Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus & Kehitysvammaliitto ry. 2014. Kuvat kommunikoinnissa. https://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/kuvat_kommunikoinnissa_2014.pdf. 9.11.2020.
- Torppa, R., Virtala, P., Kostilainen, K. & Partanen, E. 2020. Musiikki ja lapsen kielenkehitys. Teoksessa Niemitalo-Haapola, E., Haapola, S. & Ukola, S. (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-Kustannus. 247–270.
- Turja, L. 2011. Lapset osallisina -kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään -verkkolehti. <https://eceaf.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>. 18.10.2020.

- Valli, R. 2018. Aineiston keruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ik-kunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virkeitä aloittelevalla tutkijalla*. Jyväskylä: PS- kustannus. 92–116.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi.

1.2.2021

Saatekirje ja lupakysely varhaiskasvattajille

Hei XXXXXXXXX päiväkodin varhaiskasvattajat!

Olemme Virve Jaakkosela ja Sari Kärki, ja opiskelemme Karelia-ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatuksen opettajan täydennyskoulutusta. Olemme tekevässä teidän päiväkotinne kanssa yhteistyötä opinnäytetyöhömmen liittyen. Opinnäytetyömme aihe on Kuvitetut laulut tukena lasten musiikkikasvatuksessa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyy materiaalipankki, jota te varhaiskasvattajat voitte jatkossa hyödyntää omilla musiikkituokioillanne.

Toivomme teiltä yhteistyötä opinnäytetyön prosessin aikana. Aluksi lähetämme teille varhaiskasvattajille yhteisen kyselylomakkeen, jonka avulla kartoitamme mm. päiväkotinne tämänhetkistä kuvien käyttöä ja kyselemme teidän toiveitanne laulujen ja kuvien suhteen. Tämän kyselyn voitte täyttää yhdessä tiimipalaverin aikana. Saamiemme vastausten perusteella valitsemme tarkoitukseen sopivia lauluja ja lähдемme suunnittelemaan sopivaa kuvitusta.

Kun saamme alustavan materiaalipankin koottua, lähetämme sen teille ja toivomme, että pystyisitte lasten kanssa testaamaan kuvitettuja lauluja ja arvioimaan niiden toimivuutta. Osallistamme näin lapsia ja teitä varhaiskasvattajia mukaan toimintaan, mutta kenenkään nimiä tai kuvia ei tule näkymään työssämme. Testausjakson jälkeen pyydämme teiltä vielä palautetta kuvien käytöstä ja niiden toimivuudesta. Olemme myös kiinnostuneita lasten suhtautumisesta kuvittamiimme lauluihin ja siitä, miten lapset hyötyivät laulujen kuvittamisesta. Palautteen perusteella pystymme muokkaamaan kuvia ja kansiota toimivammaksi. Liitteenä on lupakysely teidän varhaiskasvattajien osallistumisesta alkukartoituksen ryhmäkyselyyn, materiaalipankin testaukseen sekä palautekyselyyn vastaamisesta.

Palauttakaa lupakyselyt Sarille 8.2.2021 mennessä! Annamme lisätietoja ja vastaamme kysymyksiin asiaan liittyen mielellämme.

Ystävällisin terveisin

Sari Kärki
sari.karki@edu.karelia.fi

Virve Jaakkosela
virve.jaakkosela@edu.karelia.fi

LUPAKYSELY VARHAISKASVATTAJILLE

___ **Osallistun** opinnäytetyön ryhmäkyselyyn, materiaalipankin testaamiseen sekä palautekyselyyn vastaamiseen.

___ **En osallistu** opinnäytetyön ryhmäkyselyyn, materiaalipankin testaamiseen eikä palautekyselyyn vastaamiseen.

___/___2021

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Varhaiskasvattajille lähetettävä kyselylomake

Toivomme, että pohtisitte yhdessä seuraavia kysymyksiä musiikkiin ja kuvien käyttöön liittyen teidän työssänne.

1. Onko teillä ryhmässä tapana käyttää kuvia? Jos kyllä, niin miten ja millaisia?
2. Minkälaisia lauluja olette lapsiryhmän kanssa laulaneet?
3. Millaisista lauluista ryhmänne lapset pitävät (aikuisten näkemys)?
4. Toivomme teidän kysyvän lapsilta heidän omia toivelaulujaan. Mitä ne ovat?
5. Mitkä ovat ryhmän lasten mielenkiinnon kohteita tällä hetkellä?
6. Millaisia lauluja toivotte kuvitettavan?
7. Millaisia kuvia toivoisitte meidän hyödyntävän materiaalipankkia tehdessä? Onko teillä toiveita kuvien käytön ja asettelun suhteen?
8. Mihin eri tarkoituksiin kuvitettuja lauluja hyödynnetään?
9. Mitä hyötyä kuvitetuista lauluista ryhmän lapsille olisi?
10. Mitä muuta ajatuksia/ ehdotuksia materiaalipankkiin liittyen, sana vapaa?

Lähetäkää vastaukset sähköpostilla 23.2.2021 mennessä osoitteeseen sari.karki@edu.karelia.fi tai virve.jaakkosela@edu.karelia.fi

Yhteistyötervesin,

Sari ja Virve

Lupakysely lasten huoltajille

1.2.2021

Tervehdys XXXXXXXXXXXX lasten huoltajat!

Olemme Virve Jaakkosela ja Sari Kärki, ja opiskelemme Karelia-ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatuksen opettajan täydennyskoulutusta. Olemme teke-
mässä XXXXXXXXXXX päiväkodin kanssa yhteistyötä opinnäytetyöhömmen liittyen.
Opinnäytetyömme aiheena on kuvitetut laulut tukena lasten musiikkikasvatuk-
sessa.

Kokoamme päiväkodin käyttöön materiaalipankkia. Koronatilanteen vuoksi
emme itse pysty tulemaan päiväkodille, mutta ryhmän kasvattajat testaavat ku-
vittamiamme lauluja yhdessä lasten kanssa musiikkituokioilla. Lapsilta kysytään
mm. heidän toivelaulujaan ja he pääsevät osallistumaan ja arvioimaan yhdessä
kasvattajien kanssa materiaalipankin toimivuutta ja hyötyjä. Lasten nimiä, ryh-
mää tai päiväkotia ei julkaista opinnäytetyön raportoinnin missään vaiheessa.

Saako lapsenne osallistua materiaalipankin testaamiseen ja arviontiin yhdessä
XXXXXXXXXXXX ryhmän muiden lasten ja kasvattajien kanssa?

Lapseni _____

___ Saa osallistua

___ Ei saa osallistua

Huoltajan allekirjoitus: _____

Jos haluat kysyä jotain tai saada lisätietoja, voit ottaa yhteyttä

virve.jaakkosela@edu.karelia.fi / sari.karki@edu.karelia.fi

Palauta lupakysely päiväkodille viimeistään 8.2.2021!

Yhteistyö terveisin: Virve ja Sari

17.3.2021

Hei!

Toivoisimme teiltä palautetta Kuvitetut laulut -musiikkikansioista ja sen käytettävyydestä. Teiltä saamamme palautteen perusteella voimme vielä tehdä kansioon tarvittavia muutoksia.

1. Mitä mieltä olet kansion sisällöstä? Innostaako kansio tarttumaan siihen? Mitä mieltä olet kuvituksista ja ideoista/vinkeistä: ovatko ne sellaisia, joita on mahdollista toteuttaa lasten kanssa? Onko kansio tarpeeksi selkeä/helppokäyttöinen?
2. Koitko kansioista olevan jotain hyötyä, mitä? Itselle, ryhmälle, lapsille? Miten kuvien kanssa pidetty musiikkituokio erosi ilman kuvia pidetystä tuokiosta?
3. Toivotteko jotakin lisää, mitä? Jotakin kehitettävää?
4. Olivatko kuvat tarkoituksenmukaisia ja oliko niitä riittävästi/liian vähän/liian paljon?
5. Mitä lauluja kansioista testasitte/käytitte?
6. Miten lapset ottivat kansion laulut/tekemiset vastaan? Mitä palautetta tuli lapsilta menetelmistä?
7. Avoin palaute?

Toivomme vastauksia 2.4.2021 mennessä.

Palautteesta kiitollisina,

Sari ja Virve

Lapsilta kysyttäviä kysymyksiä lauluihin tutustumisen ja niiden testaamisen jälkeen:

1. Mikä oli tänään paras laulu? / Mikä oli laulussa parasta? (Miksi?)
2. Tykkäsitkö kuvista?
3. Auttoivatko kuvat sinua jotenkin, miten? (Esim. muistamaan miten laulu menee)
4. Kun olette testanneet haluamanne määrän lauluja kansioista, käykää testaamaanne laulut vielä läpi lasten kanssa ja antakaa lasten äänestää niistä omaa suosikkiaan. Äänestyksen voitte toteuttaa esimerkiksi hymynaamojen avulla.
5. Valitkaa yhdessä jokin ryhmän toivelaulu, jonka haluatte vielä lisättävän kansioon.